

ANTANAS SADECKAS

Iškentėjusios
Lietuvos
simbolis

ANTANAS SADECKAS

Iškentėjusios
Lietuvos
simbolis

ANTANAS SADECKAS

Iškentėjusios
Lietuvos
simbolis

NAUJASIS LANKAS

Kaunas 2020

Knygos išleidimą rėmė:

Bendraminčiai

Bendrija „Lemtis“

Autorius dėkoja ekspedicijų nariams, rėmėjams, bendraminčiams ir buvusiems tremtiniam, suteikusiem žinių apie tremtį ir lagerius.

Mes su pagarba mename Korbiko kapinių kūrėjus ir
ekspedicijų narius, amžiam palikusius mus.

Ačiū bendrijai „Lemtis“ ir rėmėjams, padėjusiems išleisti šią knygą.

Viršelio nuotrauka Foto © Vatican Media.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-474-228-6

© Antanas Sadeckas, 2020

Turinys

Contents

Dievo šviesa virš Sibiro žemės	8
The God's light above the land of Siberia	9
Istorijos knyga	11
A history book	
Imperijos žemėlapyje – krauko dėmės	24
On the imperial map – bloodstains	
Pakeliui į Korbiką	28
On the way to Korbik	
Kančiose gimusio kūrinio trauka	40
Attraction of work born of sorrow	
Atgaila už nuodėmes	47
The repent of sins	
Iškentėjusios Lietuvos simbolis	49
The symbol of Lithuania's suffering	
Sibirinė kryždirbystė	52
Siberian cross-crafting	
Tiesa ir legendos	53
The truth and legends	

<i>Rimvydas Stankevičius</i>	
Sibiro Madonos litanija	91
The litany of the Siberian Madonna	
<i>Rasa Juknevičienė, Europos Parlamento narė</i>	
Daliai Europos karas dar nesibaigė	99
The war is not over for a part of Europe	
<i>Virginija Skučaitė, žurnalistė</i>	
Šiurpi specialiojo NKVD objekto praeitis	108
The horrific past of the special NKVD object	
<i>Viktorija Daniliauskaitė</i>	
Paliudijimai	114
Testimonies	

Dievo šviesa virš Sibiro žemės

Dievas padovanojo man 1988 m. vasarą, kurią praleidau tremtyje ant Obės upės krantų. Sekmadieniais, laisvas nuo darbo, klaidžiodavau po Krivošeino apylinkes. Viename pušų gojelyje užtikau seniai apleistas kapinaites; jose mačiau vienus tik pasvirusius, kitus jau ant žemės gulinčius katalikiškus kryžius. Laikas jau buvo sunaikinės vardus ir pavardes žmonių, kurie liko ilsėtis toli nuo Tėvynės iki prisikėlimo dienos, kai Viešpats prikels mūsų mirtingus kūnus, kad jie daugiau nebealktų, kad niekas iš jų nesityciotų, bet už nepelnytą kančią gautų amžinajį gyvenimą.

Čekistų skubinami mūsų tremtiniai daug ko nepasiimdavo, kas buvo būtina kelionei į Sibirą, bet neužmiršdavo nuo sienos nusikabinti Jėzaus ir Dievo Motinos Marijos paveikslus. Šie paveikslai jiems buvo būtini kaip kasdienė duona, nes teikė stiprėjimą ir viltį, kad, nepaisant žmonių sukurto pragaro, paskutinį žodį tars ne Stalinas, bet Dievas.

Žemai lenkiu galvą prieš tuos mūsų tautiečius, kurie daug laiko praleido Sibire, ieškodami ir tvarkydami tremtinių kapus, ir kurie išsaugojo bei pargabeno į Lietuvą Korbiko Madoną.

Korbiko Madona išlieka kaip ženklas, apjungiantis mūsų tremtinių kančias, tikėjimą ir viltis galutine gėrio pergale. Korbiko Švč. Mergele Marija, užtark pas Dievą mūsų tremtinius, sugrižusius ir likusius Sibiro žemėje, o mums, besidžiaugiantiems laisve, padėk branginti savo lietuviškas ir krikščioniškas šaknis.

Kardinolas Sigitas Tamkevičius

The God's light above the land of Siberia

God gave me the summer of 1988, which I spent in exile on the coasts of the Ob River. On Sundays, when I was free of work, I was wandering around the neighborhood of Krivosheino. In one thicket of pines I found the cemetery which has been long neglected; there I saw Catholic crosses, some of which were leaning against the ground, while others where already laying on it. Time has already destroyed the names and surnames of people who remained to rest in peace far away from their homeland up to the day of the resurrection, when the Lord will resurrect our mortal bodies to ensure they will not get hungry, nobody will make fun of them, but they will get eternal life for their undeserved suffering.

Our deportees, who were rushed by Chekists, did not take much what was necessary for travel to Siberia, but did not forget to take the paintings of Jesus and Mary, the mother of God, off the wall. These paintings were necessary for them as a daily bread, because they gave strength and hope that, in spite of hell created by people, not Stalin, but the God will have the final word.

I bow my head in respect for our fellow citizens who spent a lot of time in Siberia searching for and maintaining graves of deportees and those who saved and brought back Madonna of Korbik to Lithuania.

Madonna of Korbik remains as a sign which brings together suffering, belief and hope of our deportees under the conquest of the triumph of good. The Virgin Mary of Korbik, help our deportees who returned and remained in the land of Siberia with the Father, and for us, who rejoice in freedom, help to appreciate our Lithuanian and Christian roots.

Cardinal Sigitas Tamkevičius

Penkiasdešimties metų melas, gristas teroru, kančiomis ir mirtimis, buvo sukaustės tautą. Reikėjo laiko ir šauklių, kad suvoktume po kokius Sibiro dykumų, taigos ir ledo plotus buvo išblaškyti mūsų tautos sūnūs ir dukros. Atsiskleidė neregėtas kančių ir mirčių mastas. Atkakliausiai organizavo vienminčių būrius ir vyko į vietoves, kuriose buvo sovietinio genocido aukų.

The fifty years of lie based on terror, sufferings and deaths held the nation bound. It took time and brave messengers us to see the extent of Siberian deserts, taigas and ice where our sons and daughters were scattered. The sufferings and deaths has been revealed on an unprecedented scale. The most persistent people organized teams of like-minded individuals and went to the places of Soviet genocide victims.

Istorijos knyga

A history book

Tremtys į Sibirą – neregėtas fizinis ir moralinis mūsų tautos išbandymas. Šimtas keturiaskesimt tūkstančių geriausią sūnų ir dukterų buvo išblaškyti po tundrą, taigą ir dykumas. Pirmuosius tremties mėnesius ir metus jie gyveno palapinėse, žeminėse, tvartuose, geriausiu atveju – utélētuose barakuose. Juos kankino tėvynės ilgesys ir antisanitarinės sąlygos. Sunkaus darbo, bado, ligų, vasaros karščių ir žiemos speigų alinami dažnai ir netikėtai palūždavo. Paguodą ir dvasios stiprybę rasdavo artimujų amžino atilsio vietoje – kapinėse.

Kapinės – gyvujų skausmas, stiprybė ir viltis, istorijos knyga, kuri atspindi mus. Mes niekada nesužinosime,

The exile to Siberia is an unprecedented physical and moral test for our nation. One hundred and forty thousand of our sons and daughters were deported amongst tundra, taiga and deserts. They lived in tents, dug-outs, barns, at best, they lived in lousy barracks, during the first months and years of exile. They were tortured by longing for their homeland and unhygienic conditions. As a result of difficult work, starvation, diseases, hot summers and harsh winter weather, they had been frequently exhausted and unexpectedly broke down. They found a lot of comfort and spiritual strength in the final resting place of relatives i.e. in cemeteries.

Cemeteries are like a pain of living persons, a strength and home, a history book which reflects us. We will never know how

kiek jų buvo, bet privalome žinoti, kiek belikę. Manoma, kad tremtyje žuvo apie 28000 žmonių, kurių palaikai palaidoti apie 800 kapinių. Priskaičiuojama daugiau kaip 3000 tremties ir apie 1000 kaliniimo vietų, lagerių punktų ir kirtaviečių. Tą teigti leidžia paskelbtí duomenys ir mūsų atlikti tyrimai. Tremties aukos laukia skubią mūsų pastangų.

Į kapines, ypač pavasarį, per gegužines pamaldas ir sekmadieniais, rinkdavosi pasipuošę gražiausiais apdarais. Kapinės buvo tarsi maža tėvynės dalelė, į kurią nežengdavo sužvérėję prižiūrėtojai ir komendantai. Ten jie kaupė ir išliedavo savo kūrybinę ir dvasinę energiją. Kapines juosusi tvora buvo lyg gimtos šalies valstybinė siena, sauganti nuo svetimšalių. Eidami pro kapinių vartus, nusimesdavo nelaisvės pančius. Kapinėse jiems buvo gera, juos gaubė ramybė. Šią mažą teritoriją lietuviai gerbė ir puoselėjo. Kapinių viduryje statė didelį

many were there, but we must know how many of them are left. It is considered that 28,000 people died in exile, their remains are buried in approximately 8,000 cemeteries. There are more than 3,000 and approximately 1,000 places of detention, points of camps and cutting areas. This can be seen from published data and investigations that we have carried out. The victims of exile are waiting for our rapid efforts.

They gathered to cemeteries in the most beautiful adornment, especially in springtime, during May devotions to the Blessed Virgin Mary and on Sundays. The cemeteries were like a small piece of a homeland where brutal supervisors and commandants came down. There they collected and poured out their creative and spiritual energy. The fences around the cemeteries were like the national border of homeland for protection against foreigners. They used to drop the chains of captivity passing along the gates of cemeteries. They felt good in cemeteries, were surrounded by peace. Lithuanians respected and promoted such small territory.

simbolinį kryžių arba koplytėlę ir suolelius. Ant jų pasėdėdavo, pasimelsdavo, pagiedodavo, pasikalbėdavo ir pasijuokdavo. Darydavo tai, ką daro laisvas žmogus. Pakilios nuotaikos jie eidavo į erdvesnes patalpas, kur siūdinosi tautinius rūbus, rengdavo vaidinimus ir šokdavo. Kapienės buvo tremtiniams išlikti ir puoselėti tautiškumą padėjusi tvirtovę.

Iprastomis sąlygomis mirtis – tai reali būtinybė. Mes tai žinome, jai ruošiamės ir ramiai sutinkame. Gyvybė ir mirtis viena kitą pakeičia ir papildo, mirtis gimdo gyvybę ir ją augina. Mirties atveju mes renkamės pas kaimynus ar artimuosius, juos guodžiam ir padedam. Pagerbdami mirusijį, jo atminimui statome paminklą, tuo pratęsdami jo buvimą.

Bet Sibire buvo kitaip. Daugiausia lietuvių buvo ištremta į taigos glūdumas, kur ir vyko tragiškiausių jų gyvenimo įvykiai. Ten nebuvo medi-

In the middle of cemeteries they built a huge symbolic cross or chapel and benches. They were sitting, praying, chanting, chatting and laughing on them. They did the same what a free person does. They went to larger premises in which they sew traditional clothing, prepared performances and danced in a high mood. The cemeteries were like a stronghold for deportees to survive and to foster national identity.

Under normal conditions, a death is an actual being. We know it, preparing for it and calmly meet it. A life and death are substitutable for one another, a death gives birth to life and raises it. In the case of death, we come out to neighbors and relatives, give comfort and help them. We construct a memorial to honor a deceased person, to his memory, thus prolonging his existence.

But it was different in Siberia. The highest number of Lithuanians was deported to depths of taiga where the most tragic life events took place. There were neither doctors nor medicine. In the first years died a large number of elderly or sick persons,

kū nei vaistų. Pirmaisiais metais masiškai mirdavo vyresnio amžiaus ir ligoti žmonės, įvairios ligos pakirsdavo kūdikius ir mažamečius vaikus. Sunkią valandą šalia nebuvo tėvynėje likusių kaimynų ir kitų brangių žmonių. Tremties kaimynai mažiau tegalėjo padėti, nes nuo darbo nebuvo atleidžiami. Sunku buvo šarvoti, nes barakuose ir gyviesiems buvo skirtas tik mažas narų plotelis. Vargu, ar prie karsto degė vaškinės žvakės, skambėjo įprastos giesmės. Šalia retai tebuvo ir dvasininkas, kuris tartų paguodos žodžius ir oriai palydėtų. O jei į nuošalias kirtavietes buvo nutremta tik keletas šeimų, mirusiojo artimieji likdavo vieni su savo sielvartu.

Taigos glūdumoje šalia buvusių gyvenviečių mažne visada statė medinius kryžius, kadangi čia pat augo tvirti maumedžiai ar pušys. Dabar kapinės neberandamos, nelankomos ir neprižiūrimos. Jų pėdsakus kartais užtinka

various diseases undermined babies and toddlers. There were no neighbors and other dear ones who stayed in their homeland in a time of need. The neighbors of exile were only able to help less because they were not freed from their work. It was hard to lay out a corpse because there was only a little area for living persons in barracks. It was unlikely that wax candles were burning, usual melodious songs were sung to the casket. There was hardly ever near a priest who would comfort them and would attend a funeral with dignity. If there was deported a small number of families to remote cutting areas, the relatives of those who passed away remained alone with their grief.

In depth of taiga, close to the former settlements, nearly always wooden crosses were constructed, since strong larches or pines were growing just around the corner. Now cemeteries are no longer found, visited and maintained. Sometimes their traces are found by berry-pickers and mushroom-pickers. But it can be quickly forgotten, because this relic is alien to them, have

uogautojai ir grybautojai. Bet tai greit pamirštama, mat šis reliktas jiems svetimas, jų nekentėta. Mažesnieji kryžiai seniai supuvę ir išnykę arba jau nuvirtę, apaugę samanomis, žolėmis ir krūmais, supleišę, sutrūniję, maitina svetimą žemę. Didesnieji – kerpėti ir samanoti – nuvirtę, atsirėmę į šalia augančius medžius arba dar tebestovi. Jie susilieję su taigos jaunuolynu. Sunku juos pastebėti vasarą ir žiemą, lietui lyjant, žaidžiant saulės spinduliams ar miegančius sniego patale. Kapų kauburėliai apželę žole ir krūmais bei sunkiai ižiūrimi. Jei palaiikai buvo iškasti ir parvežti į Lietuvą, kauburėliai neišliko. Dažnas, gerų norų skatinamas, sunaikino nuvirtusią kapo tvorelę. Išnyko buvusio kapo požymiai.

Daugelio kapinių tvoros nuvirtusios. Po jas ganosi gyvuliai, jas trypia, teršia ir naikina.

Lietuviai, kurie gyveno didesnėse gyvenvietėse, dirbo

not had such experience. The smaller crosses had been rotten long time ago and disappeared or had already fallen, had been covered by mosses, grasses and bushes, cracked, rotted, and are feeding a foreign land. The bigger ones are covered with lichen and mosses, they had fallen, lean against near growing trees and are still standing. They merged with taiga's undergrowth. They are difficult to see in summer and winter, in the rain, the sunbeams are playing and are sleeping wrapped in show. The mounds of cemetery are difficult to see through the overgrown grass and bushes. If the remains were excavated and brought back to Lithuania, the mounds did not survive. A frequent, with the best of intentions person destroyed the fallen gravestone of cemetery. The signs of former cemetery disappeared.

The most gravestones of cemetery had fallen. Animals are gazing, trampling, polluting and ruining them.

Lithuanians who lived in greater settlements worked in industrial plants or mines, con-

pramonės įmonėse arba kasyklose, statė betoninius arba metalinius kryžius bei antkapius. Jie stiprūs, bet visagalisi laikas juos įveikė – nulūžę, nuvirtę, suaižėję šaukste šaukiasi mūsų pagalbos. Daugelis jų yra netoli didesnių gyvenviečių, magistralinių kelių ir geležinkelių, todėl skirti joms dėmesį nebūtų problema.

Yra kapinių, kuriose buvo laidojami tik lietuviai. Dabar tai nedidelės giraitės, jose sugulę arba į medžius atsirėmę kryžiai. Jeigu jas išsaugotume, mums ir vienos gyventojams ilgiau primintų praeities aukas. O ten, kur tarp lietuvių kapų yra įsiterpę stačiatikių kapai, lietuviškų kapinaičių išsaugoti nepavyks.

Bet tremtyje buvo išlaikytos ir etninės tėvų tradicijos. Svetima šalis ir sunkios sąlygos suvienijo lietuvius, nes pirmoji tremtinė karta dar jautė svainančią tėviškės kvapą. Tą liudija kapinėse pastatyti kryžiai, panašūs į paliktus tėvynėje.

structured crosses and gravestones made of concrete and metal. They were strong but a powerful time overcame them, who now are crashed, wracked, are crying out for our help. The majority of them are close to bigger settlements, expressways and railways, therefore to give attention to them would not be a problem.

There are cemeteries where only Lithuanians were buried. Today, they are small groves where the crosses lay down or lean against trees. If we would keep them, they would longer recall to us and locals about the victims of the past. It would be impossible to save Lithuanian cemeteries where orthodox cemeteries come between them.

But ethnic traditions were preserved in exile. A foreign country and difficult conditions brought together Lithuanians because the first generation of deportees still felt the stunning scent of a native country. This is confirmed by the crosses built in cemeteries, they are similar to ones left in homeland.

At the beginning of exile the inhabitants of south-east

Chužyras, Olchono sala, 1994 m.
Pic. Khuzhir, Olkhon Island, 1994

Iš ošiančių pušynų išvežti dzūkai tremties pradžioje dide-lių kryžių nestatė. Vėliau staty-ti kryžiai – aukšti, padrožinėti, išpuošti gėlių lapais ir žiedais. Jie sukurti su didžiule fantazi-ja, pakylęti link dangaus.

Lietuvos kalvų aukštaičių kryžiai aukšti ir liekni, kaip tankmès pušys, skleidžia sau-lės spindulius.

Žemaitiški mediniai tremties kryžiai yra su kukliais or-

Lithuania, who were deported from the soothng pine forests, did not construct huge crosses. Subsequently, they constructed crosses which were tall, carved, decorated with flowers and blos-soms. They got a lot of fantasy, are lifted up to heaven.

The crosses of inhabitants of the Highland of Lithuania of Lithuanian hills are tall and slim as pine trees in a forest thicket, and illuminate the sun-beam. The wooden crosses of

namentais, praplatinti apačioje. Tvirti, kaip patys žemaičiai, užgrūdinti praeities kovose su kryžiuočiais.

Dabar tokį kryžių, rodančių mūsų tautos etninį charakterį, jau nėra. Jų vietoje pastatyti betoniniai arba metaliniai kryžiai ir antkapiai. Vėlesniais laikais tremtinių ainių ant kapų stato baltas metalinės dėžes, kurių viršuje prisegą nykštio dydžio kryželiaus. Kapus aptveria metaline tvora, ant kurios kabos metalinių gelių vainikas. Metalinė gėlė – ne rūta. Tėviškės kvapo ji neskleidžia.

Korbiko kapinių kryžiai – tvirti ir aukšti, tarsi jungiantys aukštaitiškus ir žemaitiškus. Taip ir yra, kadangi čia buvo atitremti Joniškio apylinkės aukštaičiai – Žemaitijos kaimynai. Žinoma, Korbiko kapinės ypatingos tuo, kad jų kryžių meistrai, matyt, buvo labai sumanūs, o jų priešakyje – talentingasis Jonas Maldutis, sukūrės garsiąją Sibiro Madoną.

exile of Lowland are decorated with modest ornaments, widened at the bottom. They are as strong as the inhabitants of the Lowland of Lithuania, tempered their will during the past fights with crusaders.

Such crosses which demonstrate the ethnic character of our nation no longer exist. The crosses and gravestones made of concrete or metal are standing in their places. Then, in later times, the descendants of deportees built white boxes made of metal on top of which little crosses the size of a thumbnail are attached on cemetery. The cemetery is surrounded by a fence of metal on which flower wreaths made of metal are attached. A flower made of metal is not a rue. It does not produce the scent of native land.

The crosses of Korbik cemetery are strong and tall as if they unite the crosses of Highland and Lowland. This is so, whereas there the inhabitants of the Lowland of Lithuania, Joniškis district, the neighbors of Lowlands, were deported. Of course, the cemetery of Korbik is re-

Chara Kutulas, Buriatija, 1992 m.
Pic. Khara-Kutul, Buryatia, 1992

Stebina kalto metalo kryžiai. Jų puošnumas, monumentalumas, dydis, neabejotina meninė vertė, autorių išmonė ir statybos išlaidos reikalauja išskirtinio dėmesio. Tokius kryžius radome šalia dabartinių gyvenviečių, gūdžioje taigoje, didelėse ir mažose labai atkampių tremties vietovių kapinėse. Bene daugiausia jų yra Buriatijoje. Šių kapinių kryžių niekas nelanko

markable for the fact that their cross-crafting masters were likely to be highly intelligent, and in front of them was a talented Jonas Mal dutis who created the famous Siberian Madonna.

The crosses made of wrought iron are amazing. Their beauty, monumentality, size, a certain artistic value, the ingenuity of authors and the costs of construction require specific attention. We found such crosses close to current settlements, in

ir neprižiūri. Jie pasmerkti sunykti, bet parvežti į Lietuvą mūsų muziejuose būtų didelė vertybė.

Užrašai ant kryžių atspindi tuometes tremtinių nuotaikas, mintis, vargus, tėvynės ilgesį ir meilę: „Sunkus tau poilsis svetimoje žemėje“, „Per greitai suklupau gyvenimo kelyje, prislėgta Sibiro vargų“, „Su širdgėla be tėvynės užgesome mes čia“ „Tėvyne, mielas krašte, ilgesy miriau“, „Mano tauta, man ilgu Tavęs“, „Ilsėkis, tėveli, Sibiro taigose, palikęs vaikelius“.

Žuvusieji didžiavosi esą lietuvių: „Tremtinys lietuvis“, „Tremtinė lietuvinė“. Iš 24-ių Beretės kapinėse pastatyti kryžiai ant 10-ies kryžių yra žodis „Lietuva“, „lietuvis“ arba „lietuvinė“. Korbiko kapinėse ant 16 kryžių (iš 28) yra **jiems** šie brangūs žodžiai: „TREMtinė LIETUVĖ MORTA MASELYTÈ“, „TREMtinė EMILIJAMIESTAUSKAITÈ...GÈLÈ LIETUVOS“.

deep taiga, big and small very remote cemeteries of exile areas. Most of them are in Buryatia. Nobody visits and maintains the crosses of these cemeteries. They will be doomed to their permanent loss, but they would be a precious possession in our museums, if we bring them to Lithuania.

The inscriptions of crosses reflect moods, thoughts, hard life, homesickness and love of deportee at that time: “It is difficult for you to rest in a foreign land”, “I failed too fast in the way of life concerning the undergone trials of Siberia”, “Here we extinguished without our homeland with our grief”, “My homeland, a pleasant land, I died of longing”, “My nation, I am missing you”, “Rest in peace, daddy, in the Siberian Taiga, who left the children.”

People who died were proud to be Lithuanians: “A Lithuanian man deportee”, “A Lithuanian woman deportee.” In Korbik cemetery, there is the word “Lithuania”, “A Lithuanian man” or “A Lithuanian woman” on 10 crosses out of 24. In

Tai nykstanti arba išnykusi mūsų sibirinės tautosakos dalis. Mes džiaugiamės surinkę šimtus tokų užrašų. Liko par-eiga – išleisti jų rinkinį ir studijuoti šią tautosaką.

Tarpukario metais, o ir anksčiau Lietuvoje statytus kryžius sunaikino sovietų ideologai ir jų tarnai. Ištremtuju sodybose ir pakelėse buvusių kryžių detales išgraibstė „meno mylėtojai“. Mažos kryžių salelės tarsi tėvynės dalelės išdygo didžiiliuose Sibiro plotuose. Jos taip pat išnyks. Išnyks tai, ką svetimoje žemėje sukūrė mūsų tautos elitas. Sukūrė varge ir skausme, aplaistė prakaitu, ašaromis ir krauju. Išnyks nepaneigiami mūsų tautos genocido įrodymai.

Sibiro kapinės – neiprasistas, gilus, daugialypis simbolis, kurtas svetimoje aplinkoje. Jo savitumai yra nežinomi ir netyrinėti. Kapinės liko tolimoje žemėje, dauguma – taigos glūdumoje, tarsi paslėptos, nelankomos, apleis-

Korbik cemetery, there are these precious words on 16 crosses (out of 28): “A LITHUANIAN DEPORTEE – MORTA MASELYTĖ”, “A LITHUANIAN DEPORTEE – EMILIA MIESTAUSKAITĖ... THE FLOWER OF LITHUANIA”

It is a fading or disappeared part of our Siberian folklore. We are so pleased to have collected hundreds of such notes. It remains a duty to publish its collection and to study this folklore.

In the interwar period and earlier, soviet ideologists and their servants destroyed the crosses constructed in Lithuania. “The art lovers” snatched away parts of crosses which laid in homesteads and roadsides of deportees. The little islands of crosses as if the particles of nation sprang in the largest areas of Siberia. They will also disappear. The thing that was created by our nation’s elite in a foreign land will disappear. The thing that was created in misery and pain, broken into a sweat, tears and blood. The undeniable evidence of our nation’s genocide will disappear.

tos ir naikinamos. Jų gausa liudija ne vieno asmens ar šeimos, bet visos mūsų tautos netektis.

Mūsų požiūris į tremtį nėra visapusiškas. Tremtis mums – tai žmogus ir jo likimas. Grįžo tremtinys tėvynėn, vadinasi, baigėsi jo tremtis. O jei jis sugrąžino į tėvynę mirusius šeimos narius, parašė atsiminimus ir visuomenė sujais susipažins, tai viskas taratum ir atlikta, istorijai duoklė atiduota. Bet žmogaus gyvenimo tāsa yra jo darbai, o tremtinių darbai liko tremtyje. Ne vien jų sukurti memorialiniai paminklai ir pastatai. Ir tenykštis jų gyvenimo būdas, jų poveikis vietiniams gyventojams, ten sukurta tautosaka ir visa kita, ką sukuria tauta. Verta išidėmėti, kad buvo ištremti patys gabiausi ir darbščiausi, t. y. tie, kurie ryškius pėdsakus palieka ir pakitusioje aplinkoje. Tie pėdsakai yra tiesioginiai tremtinių gyvenimo liudijimai, be kurių nesuvoksime jo esmės. Galų gale

The Siberia cemeteries are like an unusual, deep, manifold symbol created in a foreign environment. Its peculiarities are unknown and unexplored. The cemeteries remained in a distant land, the majority is in deep taiga as if they are hidden, unattended, abandoned and destroyed. Their abundance indicates the loss of more than of one person or a family but of an entire nation.

Our attitude towards exile is not complete. An exile to us is like a person and his destiny. A deportee returned to his homeland therefore his exile came to a completion. And what if he returned deceased family members to homeland, published a memoir and public will be familiar with them as if all done, a tribute is paid to history. But the continuation of life of a person is his work, while the work of deportees remained in exile. Not only memorial monuments and buildings are created by them. It is also their lifestyle of that place, their impact on locals, the folklore and all the other what creates a nation are created there. And significantly, the most talented and in-

jie rodo lietuviškų tradicijų nykimą, nutautėjimo procesą ir jo spartą.

Viso to analizė ir studijos – mūsų ateities darbai.

distrusious persons were deported, i.e. those who even leave large footprints in the environment which has changed. Those footprints are the direct statements of deportees' life, without which we will not understand its nature. They show the disappearance of Lithuanian traditions, the process of shifting from nation and its speed, after all.

The analyses and studies of all that are our future work.

Sibiro kapinės – maža tévynės dalelė
Cemeteries in Siberia – a small part of homeland

Imperijos žemėlapyje – kraujo dėmės

On the imperial map – bloodstains

Sovietmečiu apie tremtinius ir politinius kalinius kalbėjome tyliai, tarp artimų žmonių. Penkiasdešimties metų melas, grįstas teroru, kančiomis ir mirtimis, buvo sukaustės tautą. Reikėjo laiko ir drą-

We spoke quietly about deportees and political prisoners in Soviet times, i.e. only between relatives. The fifty years of lie which is based on terror, sufferings and deaths held the nation bound. It took time and brave messengers to take off the guise

Atsiliepkite, Atgimimo vaikai
Respond, the children of revival

sių šauklių, kad nusimestume priespaudos skraistę. Prabudome su Sajūdžiu. Prabilome. Aktyvesnieji ieškojo buvusių tremtinių ir politinių kalinių, kalbino juos, rinko ir kaupė duomenis.

Daugiausia duomenų sukaupiau apie į Irkutsko sritį ištremtus lietuvius, buvusias ir tebesančias jų kapines. Susėdome kartą su vilniečiu Arvydu Kalėda prie stalo, pasitiesėm srities žemėlapį ir raudonu pieštuku pradėjome žymėti gyvenvietes, kuriose galima aptikti lietuvių pėdsakų. Kai baigėme darbą, mūsų žemėlapis raudonavo, tarsi aptaškytas krauju. Jis mus apstulbino ir sukėlė. Turėdami ji, 1989 metų pavasarį, dar džeržiant sovietų tankams, išvykome sudaryti būsimos ekspedicijos maršruto. O vasarą nemažas būrys, daugiau šešiasdešimties, pasipuošę trispalvėmis kepurėmis, pasklidome po Sibiro platybes abipus geležinkelio linijos Taišetas-Irkutskas-Baikolas

of oppression. We woke up with the Movement (Lith. "Sajūdis"). We started to talk. The more active ones were looking for former deportees and political prisoners, spoke with them, consolidated and collected data.

I collected the most data about the Lithuanians deported to Irkutsk Oblast, their former and still existing cemeteries. Once I sat around the table with Arvydas Kalėda, put the map on it and we started to mark with a red pencil the settlements where Lithuanian footprints may be found. When we finished the work, our map was all red as if it was reddened by blood. We were amazed and shocked by it. That spring, when we had it and the Soviet tanks were still creaking, we went to make the route for the future expedition. In the summer, we, a considerable team, which consisted of more than sixty people, dressed up three color hats, spread through the Siberian wilderness across the railway line Tayshet – Irkutsk – Lake Baikal from Irkutsk to Kachug on the shore of Lena River. These were the

ir nuo Irkutsko iki Kačiugo, esančio ant Lenos kranto. Tai buvo mūsų pirmosios kelionės tremties takais. Pirmosios savaitės, praleistos Sibiro taigoje. Baigę darbą, mes, moksleivių grupių vadovai, ant Baikalo ežero kranto susėdom ratu po medžiu. Pasitiesė raudonai pažymėtą žemėlapį, mintyse tebeklaidžiojom nueitais takais. Atklydės vėjas sujudino medžių šakas, pažėrė rasą ant žemėlapio ir ištiško. Dabar jis atrodė tarsi

first journeys on exile trails. The first weeks spent on the Siberian Taiga. When we finished the work, we, the guides of students' groups, sat around the shore of Lake Baikal under the tree. When we put the map reddened by blood, we were still wandering the trails we walked. A sudden blowing wind moved the branches of trees, scattered a dew on the map and splashed. Now, it looked like a bloody riddled with bullets linen. It was beyond our wildest dreams that this is the beginning of our

kruvina sušaudyta drobė. Mes nė svajoti negalėjome, kad tai būsimo trijų dešimtmečių darbo pradžia, kad mūsų tautos istorijai paliksime visų Sibire rastų lietuvių kapinių sušaudytus žemėlapius.

O mane visą laiką kankino klausimas – kur dabar tų metų jaunimas? Ar išliko jų romantinė Atgimimo dvasia, ar pakako trijų savaičių, praleistų taigoje? Ar pakako jėgų įveikti kelyje sutiktas bedvasio gyvenimo jėgas? I šiuos klau simus atsakė 2018 m. spalio 19-os dienos mūsų susitikimas Vilniuje. Nudžiugino jų prisiminimai, prasminges gyvenimas. Nudžiugino ir susitikime dalyvavusios estų delegacijos nario pasakyti žodžiai: „Kokie šaunuoliai jūs, lietuviai, kad organizuojate ekspedicijas. Mes, estai, pavydime jums. Tai žygdarbis, vertas tarptautinio įvertinimo.“

thirty years work, that we will leave the maps riddled with bullets of all cemeteries that we found in Siberia to the history of our nation.

I was continuously tormented by the question, where is the youth of that year? Did their romantic spirit of regeneration survive, was it enough of three weeks spent on taiga? Did they have enough strength to overcome the faithless life forces on the road? Our meeting on October 19, 2018, in Vilnius, gave answers to these questions. I was pleased by their memories, meaningful life. I was also pleased by the spoken words of Estonian delegation member who participated in the meeting: “Lithuanians, you did a great job at organizing expeditions. We, Estonians, envy you. It is a great deed worthy of the international assessment.”

Pakeliui į Korbiką

On the way to Korbik

Kitais, 1990-aisiais metais, mes vėl Sibire. Tąkart mūsų būrys buvo sumažėjęs. Važiavome į pietinę Krasnojarsko dalį – Chakasiją. Dalis moksleivių už Krasnojarsko pavažiavo porą šimtų kilometrų, kiti nukako toliau – iki Abakano ir Abazos. Autobusais, sunkvežimiais ir pėsti pasiekėme kaimus iratkampiausių vietas. Patyrę moksleivių vadovai Felicija ir Rimantas (jau miręs) Kazlėnai bei Danutė Krapavickaitė žinojo, ką darysti Chakasijoje. 1989-aisiais jie buvo Irkutsko srityje.

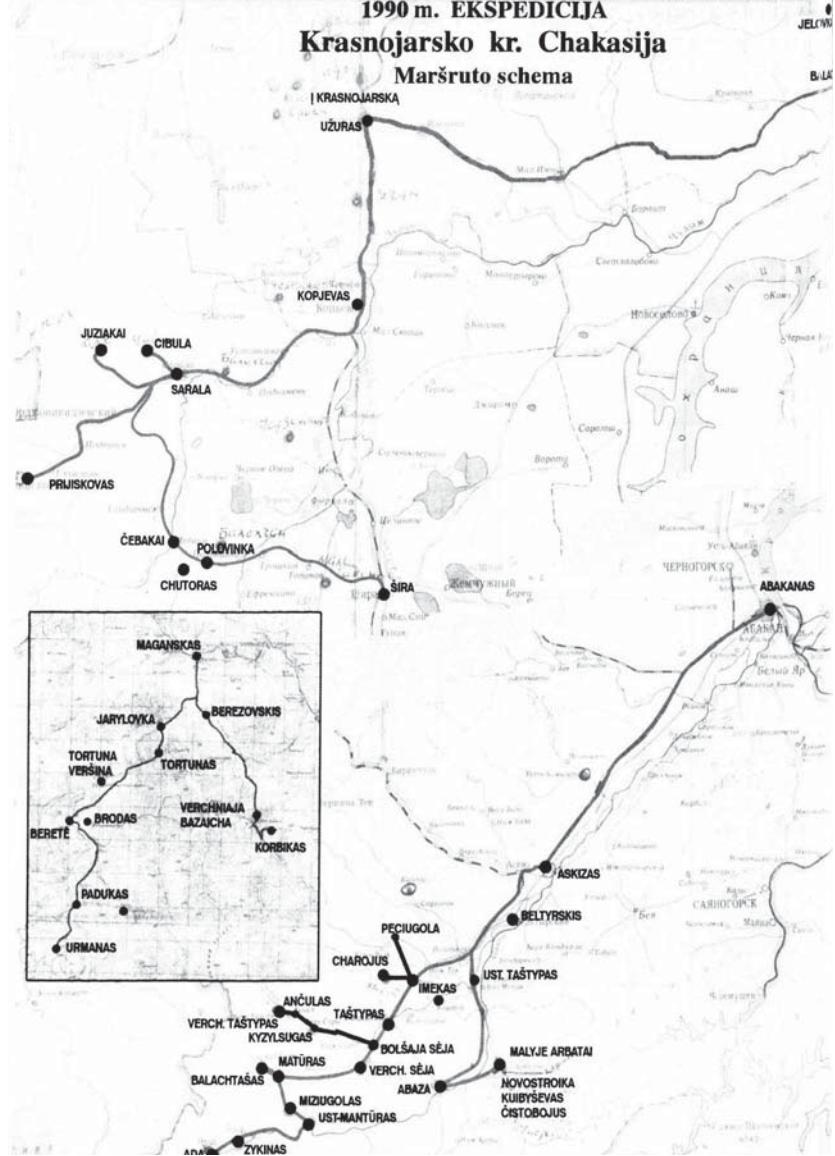
Aš, kartu su Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriumi Juozapu Jurevičiumi (jau miręs) ir to paties muziejaus istoriku Algirdu Markūnu, porą savaičių pabuvę su

The following year, in 1990, we are in Siberia again. At that time, the size of the team has shrunk. We went to Southern part of Krasnoyarsk, Khakassia. The part of students went several hundred kilometers outside Krasnoyarsk, others traveled further to Abakanas and Abaza. We reached the villages and the most remote areas by buses, trucks or on foot. Felicija and Rimantas (deceased) Kazlėnai and Danutė Krapavickaitė, the experienced guides of students, knew what to do in Khakassia. In 1989 they were in Irkutsk Oblast.

I, together with Juozapas Jurevičius (deceased), the director of Vytautas the Great War Museum, together with the historian, Algirdas Markūnas, of the same, after staying with

**1990 m. EKSPEDICIJA
Krasnojarsko kr. Chakasija**

Maršruto schema

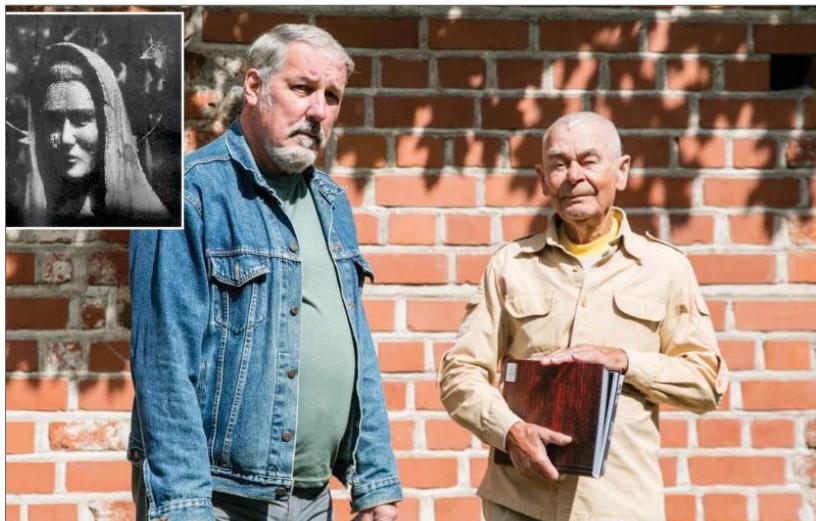

KRASNOJARSKO KRAŠTAS, BERIOZOVKOS RAJONAS
1990 metų ekspedicijos maršruto schema

moksleiviais, grįžome į Krasnojarsko pusę. Čia prie Manos ir jos intakų 1948 m. birželio 7-ąją dieną atvežė 1275 tautiečius. Tai 1948-ųjų gegužės 22-ios dienos tremties aukos. Visus juos surinko Joniškio apskrityje ir sugrūdo į 64 gyvulinius vagonus. I šias vietas ypač traukė Algirdą. Fortune, Urmane, Beretėje ir Korbike gyveno jo giminaičiai Pupiniai ir Spudai. Ne visi iš jų grįžo gimtinėn. Beretės ir Korbiko kapinėse jų atminimui stovi kryžiai.

students a couple of weeks, returned to Krasnoyarsk. Here by Mana River and its tributaries, 1275 fellow countrymen were brought on June 7, 1948. They were the victims of May 22, 1948. They were gathered in Joniškis district and crammed into 64 cattle cars. Algirdas was especially attracted to these places. His relatives Pupiniai and Spudai lived in Tortun, Urmon, Beret and Korbik. Not all of them returned to their homeland. Crosses are standing in cemeteries of Beret and Korbik to their memory.

A. Markūnas ir A. Sadeckas
Markūnas, A. and Sadeckas, A.

*Nuotr. Vilmanto Raupelio
Photo by Vilmantas Raupelis*

Alkanai, karos nualintai sovietų imperijai medieną buvo reikalinga. Ją upeliais ir upėmis plukdė iki šiaurės vandenų, kur parduodavo kapitalistams. Tremtiniai medžius pjaudavo rankiniai, vėliau – benzopjūklais. Stačiais šlaitais žemyn leisdavo trosais ir skrysčiais. Kai šlaitas pažemėdavo, pakinkydavo arklius. Tempė rąstus prie upelių, guldė ant krantų. Kai pavasario saulė sušildydavo sopkas, upės ir upeliai patvindavo, vandens srovė rąstus nešė didesnių vandenų link. Juos lydėjo plukdytojai. Posūkiuose ant krantų budėjė vyrai dalbomis nustumdavo įstrigusius rąstus. Šaltame vandenye murkdėsi vyrai ir moterys, gaudė pavienius rąstus, tvirtino suirusius sielius. Kai vergai krito taiga, Bazaichos ir jos intakų pakrantėse buvo Korbiko, Verchniaja Bazaichos, Žistyko, Ust Tortuno, Jarlykovkos gyvenvietės ir kirtavietės. Savo vandenis Bazaicha Jenisejui atiduoda Krasnojarsko priemiestyje Ba-

The wood was necessary for a hungry, accustomed to war nation. It was carried out by small streams and rivers to north waters where it was sold to capitalists. The deportees cut down the trees by hand saws, later by chainsaws. They moved them down by steel ropes and pulley blocks on steep slopes. When the slope was getting lower, they hitched up horses. They towed logs around small streams, laid down on shores. When the spring sun warmed up the sopkas, the small streams and rivers flooded, the water flow was carried out logs towards larger waters. They were accompanied by the raft men. The men who were on duty on shores were using crow-bars to put aside the logs that been stuck at turning points. Women and men were bathing in cold water, catching individual logs, fastening destracted rafts. In Bazaikha and on shores of its tributaries were the settlements and cutting areas of Korbik, Verchniaja Bazaikha, Zhistyk, Ust Tortun, Jarlykovka when the slaves cut down the taiga. Bazaikha gives its waters

zaichoje. Netoli jos žiočių yra turistinė bazė. Iš jos vingiuotas asfalto takas kyla į „Krasnojarsko stulpų“ draustinių.

Takas vingiuoja po spygliuočių ir lapuočių skaromis, tyliai skamba Bazaichos vandens melodija. Pirmieji stulpai pasirodo anapus upelio, vėliau – jų draugija, gal ne stulpų, bet milžiniškų uolos luitų, sukrautų viens ant kito arba viens šalia kito. Kaip vieniši vienuoliai, pakilę virš taigos. Milijonai metų, pasitelkę lieštą, šaltą, saulę ir vėją, gludino juos. Jie panašūs į pasakiškus, nuglostytus duonos kepalus. Laipioti jais nelengva, reikia drąsos ir patirties. Vienas iš stulpų – pats aukščiausias – tai akmeninės plunksnos, sukaissiotos į žemę ir šaunančios į dangų virš taigos debesų link. Ne kiekvieno žmogaus pėdos juos paliečia. Ant jo treniruoja si ypač patyrę alpinistai ir speleologai, tokie panašūs į skruzdėles arba vabalus. Jei akmeninis milžinas kuprotas, ant jo išdykauja vaikai ir paaugliai.

to Yenisei River at the suburb of Krasnoyarsk, Bazaikha. There is a tourist house close to its mouth. There comes a winding paved path from it and rises to the Stolby Nature Reserve (NT: "The Pillars").

The path is winding under the wraps of conifers and deciduous trees, and is held in a silent melody of Bazaikha River. The first pillars appear across the small stream, later appears their company, maybe not of pillars, but of huge blocks of rocks on top of one another or side by side. They are like lone monks risen above taiga. They have been pearly through the rain, cold, sun and wind for millions of years. They look like fantastic, stroked bread loaves. It is not easy to climb that requires courage and practice. One of the pillars, the highest one, looks like the feathers of stone pushed into the ground and shooting into the sky above taiga into the clouds. Not every man contacts them with the foot. The particularly experienced climbers and speleologists who look like ants

Jie nerūpestingi, lenktyniauja savo drąsa ir žino takus, kuriais galima pakilti aukščiau. Dažno jų pavydžios akys žvelgia į tuos vabalus, kurie, prisirišę prie virvių, karstosi padebesiais.

Pušys ir kėniai praretėjo, ir prieš mane atsivérė akmeninių luitų užvarta. Aš lipau jais aukštyn, šokinėjau nuo vieno ant kito arba šliaužiau pasvirusiais jų paviršiais. Tarp luitų buvo duobės ir prarajos. Mano bokšto viršūnė pasislėpė už akmens luitų, priartėjo nugalduinta jo sieną. Laikas leistis žemyn. Bet nejučia kitą žingsnį žengiau aukštyn, nors žinojau, kad viršūnės nepasieksiu. Tai buvo nenumaldomas noras pakilti virš savo netikruo ir tūnančios baimės. Man atrodė, kad kitas žingsnis bus paskutinis, bet koja surasdavo šiurkštesnį paviršių, o ranka užčiuopdavo tariamą atrailą. Aš dairiausi kairėn, dešinėn, aukštyn, žemyn ir surasdavau tinkamiausią būdą pakilti aukščiau.

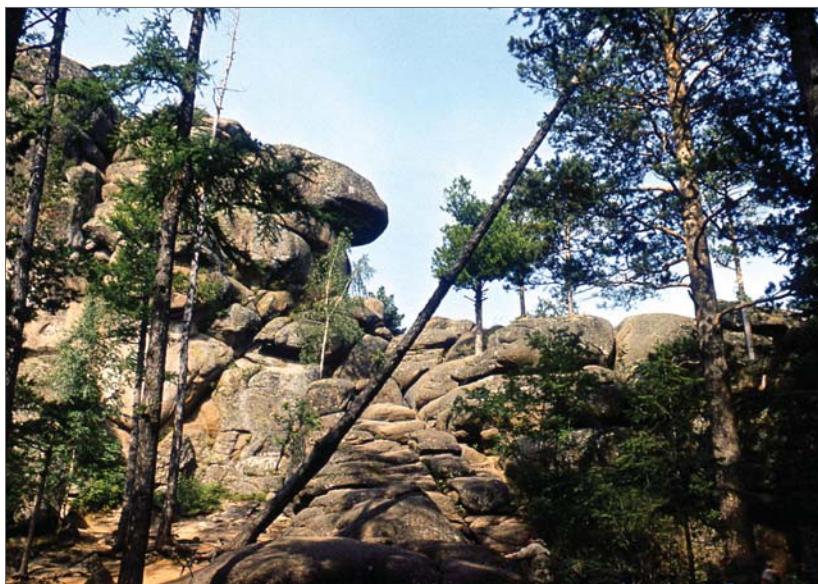
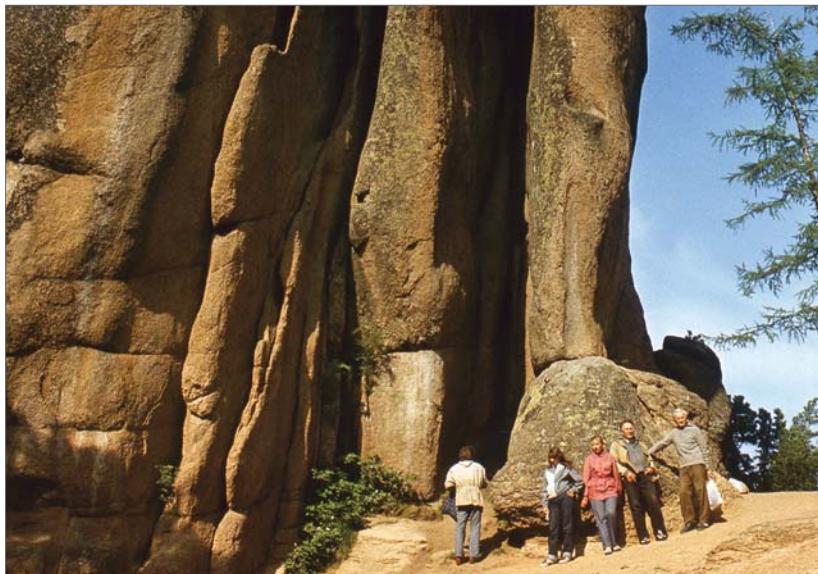
or beetles are training on it. If a huge stone is hump-backed, children and teenagers play on it. They are carefree, racing with their courage and know the paths by which is possible to rise above. The jealous eyes of their majority are looking at those attached to ropes beetles climbing in the clouds.

Pine trees and firsts have thinned and the obstruction of ingots of stone opened up before me. I climbed up on them, jumped from one to another or crawled over their inclined surfaces. There were holes and precipices between ingots. My top of the tower hid behind the ingots of stone, its polished wall got closer. It's time to climb down. Even though I knew that I won't reach the top, and unwittingly, I climbed the other step up. It was an exaggerated sense of rising above my uncertainty and hidden fear. It seemed like another step will be the last one but the foot found rougher surface and hand reached the alleged ledge. I kept looking to the left, to the right, up, down and I used to find the most appropriate way to climb up.

O taiga man plytėjo po kjomis. Tarsi žaliuojanti pieva, duobėta, su kalvelėmis. Virš jos išmėtyti akmeniniai milžinai, vieni už puskilometrio, kiti toliau, treti sunkiai įžiūrimi. Visi jie skirtingi, apvaliomis kepurėmis. Žemesniųjų kepurės blizgėjo saulėje, aukštutesnieji visu liemeniu pakilę virš taigos. Taigi, mūsų žemėje jie senbuviai, vėjo nugairinti, saulės išbučiuoti. Jiems suteikti žmogiškieji vardai: Senis, Manos Boba, Tvirtovė. Turistų vadovai įrodinėja jų panašumą į paliegiusį senį ar kuprotą senę, trokšdami sulyginti save su tuo, kas tvirta ir pastovu. Kai kurie milžinai vadinami skaitmeniniais vardais: 4-as stulpas, 14-as stulpas, Matyt, kabinetiniai jų krikštatėviai buvo be fantazijos, atklydėliai naujakuriai ir svetimkūniai. Senbuviai savojo krašto įžymybes apipina legendomis, jas garbina, vadina mistiniaisiais vardais.

Lipti žemyn buvo sunku. Taip būna visuomet, kai tenka

Taiga spread under my feet. It was like a green, bumpy grassland with hills. The gigantic stones are scattered above it, some are after about half a kilometer away, others are further, and yet others are difficult to see. They are all different, with hats round in shape. The hats of the lower ones glittered in the sunlight; the higher ones are were risen above taiga in complete torso. So, they are the old-residents in our land, weather-beaten, sun-kissed. They are given names of human beings: An Old Man, My Old Woman, The Fortress (NT: *Senis, Mano Boba, Tvirtovė*). Travel guides demonstrate their similarity with a sick man or a hump-backed old lady with a desire to compare themselves with something firm and steadfast. Some of the giants are specified by digital names: 4th pillar, 14th pillar. It is apparent from their godfathers of cabinet who were without imagination, entrants and foreign bodies. The old-residents blend the sights of their land with legends, they worship them, call by mystical names.

Vakaru Sajanai
Western Sayans

leistis nuo kalno ar nuo karjeros bokšto. Aukštumos svaigina, gėriesi savimi, kai esi virš kitų. Žingsnis po žingsnio, pasėdėdamas ir pailsėdamas, ir aš jau ant Krasnojarsko žemės. Virš manęs – galingų pušų, eglių ir kedrų vainikai. Jų pavėsyje, įaugė į žemę, pupso samanoti granito luitai, lipantys vieni ant kitų arba pavieniai išsibarstę aplink uolą kalnus. Tarp jų, kartais – virš jų, auga medžiai. Galingi, jei jų šaknys tvirtai įaugusios į žemę. Paliegėliai, augantys ant akmeninių luitų, kai juos maitina vėjo sunėštos dulkės. Aplink milžinus žemę apnuoginta, ją nuolat mindo žmonių kojos. Žmonių, kuriems čia atsiveria erdvė sielos skrydžiui arba veltui skinančių šios žemės vaisius.

„Gamtos prieglobstyje vienas blogis, rodos, turėtū išnykti,“ – kažkada rašė didysis rusų mastytojas Levas Tolstojas.

Apie tai visuomet galvoju, Sibiro taigoje matydamas mūsų tautos kančių pėdsakus.

It was hard to climb down. It is always the case at all times while is about to go down the mountain and the tower of quarry. You are stunned by the heights, admire yourself when you are above others. Step by step, I sat and got some rest and I have already been on the land of the Krasnoyarsk. The wreaths of powerful pine trees, firtrees and cedars are above me. The pieces of granite are under their shade, grown into the ground, are standing overgrown with moss, are crawling over each other or individually scattered around the mountains of rocks. The trees are growing between them, sometimes above them. If their roots are firmly grown into the ground, they are powerful. If they are growing on ingots of stone fed on wind-blown dust, they are the weak ones. The ground is naked around the giants, constantly trampled by human feet. They belong to people, whom opens here a space for the soul flight or those who pick the fruit of this ground for nothing.

“All the evil in man, one would think, should disappear

Bet mus domino Verchniaja Bazaicha. Tai didoka gyvenvietė, pastatyta Bazaichos aukštupyje. Čion suvažiavo medkirčiai iš nykstančių aplinkinių kirtaviečių. Vylėmės joje rasti lietuvių. Žinojome – jie globoja nuostabias Korbiko kapines ir jose esančią legendą tapusią statulą.

Iš Verchniaja Bazaichos iki Korbiko – šeši kilometrai. Kairėje kelio pusėje – įspūdinga uolų siena, mes glaučiame prie jos. Dešinėje – Bazaichos upė. Jos krantas buvo užverstas aukštomiškrūvomis puvenų, medienos atliekų, supuvusių rąstų. Šios krūvos upės pakrantėje buvo aukštос, nesimatė upės mėlynumo.

Už duobėto kelio posūkio prieš mus atsivėrės platus slėnis žaliavo pieva. Joje nedidelė aukštumėlė, aptverta medine tvora. Ir aukšti vartai, kryžius virš jų. Už tvoros – kapinės. Čia viskas suderinta: puošnūs, žmogaus rankomis padaryti ir prižiūrimi kryžiai, keletas medžių ir laukinių gė-

on contact with Nature” once wrote an outstanding Russian thinker Leo Tolstoy.

I always think about it, when I see the footprints of our nation's sufferings in the Siberian Taiga.

But we were interested in Verchniaja Bazaikha. It is quite a big settlement built in upstream area of Bazaikha. There came the lumberjacks from endangered surrounding cutting areas. We hoped to find here Lithuanians. We knew that they are taking care of wonderful Korbik cemetery and the legendary statue is situated therein.

It is six kilometers from Verchniaja Bazaikha to Korbik. An impressive wall of rocks is on the left side of the road. The Bazaikha River is on the right side. Its shore was carried out upon the high piles of humus, waste wood, rotten logs. These piles along the river's edge were high, the blue of river was not visible.

There comes a broad valley with a green grassland around the bend of rocky road against us. There is a small highland,

lių žiedais pasipuošusi pieva. Kapinių viduryje ant neaukšto postamento stovi įspūdinga baltais aliejiniais dažais dažyta Švč. Mergelės Marijos statula. Klasikinis veidas švyti taurumu. Lengvai krinta drabužių klostės. Jas praskyrusios rankos sužalotos metų naštos. Nugaroje atsivérusi gili žaizda. Statulos žaizdos laukia mūsų pagalbos.

Ši lietuvių meistrų sukurtą statula ir mediniai kryžiai su lietuviškais užrašais mums paliko labai stiprū įspūdį. Tada supratome, kad šias unikalias kapines ir statulą būtina išsaugoti. Nors lietuviai kapines tvarko ir prižiūri, bet rimtesniems darbams atliliki reikia medžiagų. Mes nusprendėme Verchniaja Bazaichoje gyvenančiam Edvardui Aksinavičiui palikti 100 dolerių iš ekspedicijai suaukotų lėšų.

bounded by a fence. There are high gates, a cross above them. A Cemetery is outside the fence. Everything is in a balanced way here: the ornamental, handmade and supervised crosses, several trees and the grassland of wildflowers is in bloom. In the middle of cemetery on the low base stands an impressive the statue of Virgin Mary dyed with white oil paints. The classical face reflects purity. The pleats of garments easily fall. The hands which parted them are injured by the weight of years. A deep wound developed on the back. The wound of statue is looking for our help. This statue and wooden crosses with Lithuanian inscriptions which were created by Lithuanian cross-crafting masters left a great impression. Even though Lithuanians shall maintain and supervise cemetery, but a more serious work is required to do. We decided to leave 100\$ to Edvardas Aksinavičius who lives in Verchniaja Bazaikha from funds donated for expedition.

Kančiose gimusio kūrinio trauka

Attraction of work born of sorrow

1997-ieji metai. Pirmoji mūsų ekspedicija, kurią finansavo...valstybė... Aplankėme Manos upės vingių taigoje pasislėpusias kapines. Paskutinę naktį nakvojome Šalinskojės viešbutyje. Kitą dieną paliksimė ši gražų kraštą ir važiuosime namo. Į Kamarčiagos geležinkelio stotelę nuveš vienas iš čia gyvenančios Genės Kviatkovskos sūnų. Bet man nedavė ramybės Korbikas. Kaip kapinės atrodo po septynerių metų? Gal Marija bus sutrūnijusi ir nuvirtusi? „Girdėjau apie ją. Gal prieš penketą metų buvo atvažiavęs kažkoks vokietis ir ją fotografavęs“, – sako Genė. Ši žinia mane sudomino. Juk Korbiko kapinės yra tolokai nuo gyvenviečių, tuo labiau nuo Ša-

The year 1997. Our first expedition was funded by... the state... We visited the cemetery hidden in curves of Mana River taiga. The last night we spent at the hotel of Shalinskoye. The next day we will leave this beautiful land and go home. One of the sons of Genė Kviatovska, who lives there, will take us from there to the railway station of Kamarchaga. I was worried about Korbik. How does the cemetery look like after seven years? Maybe the Virgin Mary had already ruined and had already fallen. “I heard about it. Some German came and took a photo of it maybe five years ago“ said Genė. I was intrigued by this news. Korbik cemetery is distant from settlements, especially from Shalinskoye. Maybe we are Germans? Maybe

linskojės. Gal vokiečiai – tai mes? Gal esame legendų heroinai, mylintys ir globojantys Madoną?

Iš Šalinskojės į Korbiką veda duobėtas gruntkelis, vinguojantis tarp kalvų. Trisdesimt penkis kilometrus Kviatkovskių „Žiguliai“ važiavo, mes juos stūmėme ir kéléme iš purvinų duobių. Nusileidus žemyn, mūsų kelią pastojo upelis. „Tai rimtesnės duobės“, – sako Kviatkovskis. „Bet blogiau ten, taigoje. Ten drėgniau, neužpučia vėjai. Jei pradės lyti, bus problemų. Atgal negrišime, neužlipsime ant kalno“. Kai debesys uždengė dangų ir prapliupo lietus, mašina išoko į duobę ir sustojo.

Mes murkdėmės po purvinas duobes, slidinėjome ant glijos žemės. Stebėjomės „Žigulių“ patvarumu, Kviatkovskio sumanumu ir užsispyrimu.

Korbiko kapinės mus pasitiko su saule. Rasota žolė su vasariniais žiedais gaubė kapus. Tamsiai rudi suskeldėję

we are the heroes of legends who love and take care of Madonna?

A pitted winding dirty road between the hills leads from Shalinskoye to Korbik. Russian Ladas of Kviatovskai drove for thirty-five kilometers, then we pushed them and lifted from dirty potholes. When we went down, we were stopped by a small stream. “These are more serious potholes” said Kviatovskis. “But it is worse, there, in taiga. It is more wet; the wind does not blow there. If it begins to rain there, it will be an issue. We would not come back, would not climb up the mountain.” When the sky was full of clouds and the rain fell, the car jumped into the pothole and stopped.

We bathed in dirty potholes, surfed on a sticky ground. We were surprised at the endurance of Russian Ladas, with Kviatovskis's intelligence and persistence.

Korbik cemetery met us with the sun. The cemetery was covered by the dew on grass with summer blossoms. The dark brown crosses of larch were cracked. In the middle of the

maumedžio kryžiai. Kapinių viduryje švytėjo Marija. Jos žaizda nugaroje užgydyta. Tik sužalotos rankos tokios pat. Marija ką tik lietaus nuprausta, ant veido lietaus lašai spindėjo žvaigždutėmis (žiūr. A. S. knygos „Obels žiedų ašaros“ viršelj).

Bet kas gi taip myli kapines ir Mariją?

Mes žinojome – lietuviai, prižiūrintys kapines, gyvena Verchniaja Bazaichoje. Edvardas Aksinavičius nustebos, kai mes pravėrėme jo kiemo vartelius. Ten gausi jo šeimynėlė: maloni žmonelė ir nuolat besišypsančios dukros. Viena gyvena Vladivostoke, kitos dvi – Krasnojarske. O Edvardo laukia darbai. Reikia nugenėti medžius, pašalinoti krūmus, perdažyti kryžius. Marijos žaizdos jau užtaisytos cementu, ji atnaujinta ir perdažyta. Medinė tvora jau svyruoja, kitais metais numatomai užtverti nauja. Sibiro misionieriams vėl palikome mažą dovanėlę.

cemetery shined the Virgin Mary. Its wound on back is healed. Only its hands are the same. The Virgin Mary has just been washed by the rain; the raindrops shined on the face with little stars (see the title page of “The Tears of Apple Blossoms” (Lith. “Obels žiedų ašaros”) by A.S.).

But who loves the cemetery and the Virgin Mary so much?

We knew that they are Lithuanians who are taking care of the cemetery, live in Verchniaja Bazaikha. Edvardas Aksinavičius was amazed when we opened the yard gates. There is a large family consisting of a pleasant wife and daughters who are constantly smiling. One lives in Vladivostok, the other two lives in Krasnoyarsk. He needs to do the chores. The trees must be pruned, the brushes to be removed, the cross to be repainted. The wounds of the Virgin Mary are already filled with cement, it is renewed and repainted. The wooden fence is already swinging, the next year the new one is expected to fence. We left again a small gift to Siberian missionaries.

Edvardo Aksinavičiaus šeima – maloni žmonelė ir nuolat besišypsančios dukros
The family of Edvardas Aksinavičius: a lovely wife and daughters who always
keep smiling

„Ar jūsų artimieji palaidoti Korbike?“ „Ne, visi išvažiavo Lietuvon. Brolis Algimantas gyvena Kaune, motina palaidota Šešetoje.“ 1958 m. Edvardas buvo grįžęs į Kėdainius. Tačiau jo nepriregistravo, todėl negalėjo dirbti.

Mes, keli entuziastai, savažiome Mariją perkelti į Kaune numatomą pastatyti genocido aukų memorialą. MARIJA, ŽAIZDOTA, IŠDIDI, IR VAINIKUOTA, SIMBOLIZUOTŲ DAUG IŠKENTĖJUSIAŲ LIETUVĄ. „Kaip jums atro-

“Are your relatives buried in Korbik?” “No, they all moved to Lithuania. My brother Algimantas lives in Kaunas, a mother is buried in Šešeta.” Edvardas had returned to Kėdainiai in 1958. However, he did not register and could not work here.

We, a couple of enthusiasts, dreamed of transferring the Virgin Mary to a supposed to be built memorial for the victims of Genocide in Kaunas. THE VIRGIN MARY, WOUNDED, PROUD AND WREATHED WOULD SIMBOLIZE A LONG LITHUANIA'S SUFFERING. “What

do, jei mes šią Mariją perkeltume į Lietuvą?“ Edvardas susimąsto, nesiryžta prieštarauti. Lietuva jam brangi, o Marijos perkėlimas į Lietuvą būtų didžiai reikšmingas. Bet kaip Sibiro lietuviams gyventi be jos? Juk ji padėjo jiems išgyventi sunkiomis valandomis, padeda ir dabar. Taigi tegul Marija lieka ten, Sibire. Be jos jiems bus liūdna.

2000-aisiais ir 2007-aisiais mes lankėme Korbiką. Kapines rasdavome aplieistas, apželusias aukšta žole, kryžių paviršius buvo nušiuręs. Vėliau mus pasiekė žinia, kad dėl pablogėjusios sveikatos Edvardas paliko Verchniąjį Bazaichą ir gyvena Krasnojarske pas dukrą.

2007 m. rugsėjo 5 d. LJOTO ir bendrijos „Lemtis“ vadovai kreipėsi į LR kultūros ministeriją, rašydami, kad „šį unikalų tremties paminklą nedelsiant reikia parvežti į Lietuvą ir atiduoti į kurio nors muziejaus apsaugą. Vykdyma šią užduotį bendrija „Lemtis“

do you think, if we would move this Virgin Mary to Lithuania?” Edvardas is concerned about it, does not raise objections. Lithuania is precious to him and the transportation of the Virgin Mary to Lithuania would be highly significant. But how Siberian Lithuanians would live without it? After all, it helped them to survive in a time of need, so does it help them now. So, let the Virgin Mary stay there, in Siberia. They will be sad without it.

We were twice in Korbik: in 2000 and 2007. We used to find a neglected cemetery, covered with a high grass. The surface of cross was shabby. The news reached us that Edvardas left Verchniaja Bazaikha for poor health reasons and lives in Krasnoyarsk with his daughter.

On September 5, 2007, LJOTO and the leaders of “Destiny” (Lith. “Fate”) applied to the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania and wrote that “this unique monument of exile requires to be taken to Lithuania and brought to any museum in order to protect it.” The community of “Destiny” (Lith. “Lemtis”) requested approval and support in

prašo pritarimo ir paramos“.
Atsakymo negavome.

Sibiro Madona tapo nauju mūsų rūpesčiu. Mes ieškojome abiem pusėms – tremtiniams ir Lietuvai – tinkamo sprendimo, apie tai Lietuvoje daug kartų kalbėjome viešai. Tikiu, 2001 m. mano išleistas fotoalbumas „Negrīžusiems“ taip pat suvaidino nemažą vaidmenį.

I šią idėją sureagavo Vilniaus politinių kalinių ir tremtinių bendrija su Rimvydu Racėnu priešakyje. Jis ne kartą buvojo Sibire, tyrinėjo tremčių istoriją, buvo pamin klų tremtiniam Sibire pastatymo iniciatorius, penkių knygų autorius. Būtent jis drauge su žinomu ekspedicijų į Sibirą organizatoriumi Gintautu Alekna 2008 m. apsilankė Korbike ir įsitikino, kokia svarbi ir brangi Korbiko Madona ne tik lietuviams tremtiniams, bet ir vietas gyventojams. Tad buvo su jais sutarta skulptūrą išvežti į Lietuvą, o vietoje jos palikti Madonos kopiją.

the performance of this task. We did not receive any reply.

The Siberian Madonna became our new concern. We sought an appropriate solution to both sides – deportees and Lithuania, we talked numerous times about it publicly in Lithuania. I do believe that my photo album “To the Unreturned Ones” (Lith. “Negrīžusiems”) which was published in 2001 also played an important role.

The Lithuanian Union of Political Prisoners and Deportees at the forefront with Rimvydas Racėnas reacted to this idea. He has repeatedly been in Siberia, studied the history of exiles, was the initiator of constructing monuments for Siberian deportees, and the author of five books. In fact, in 2008, he, together with Gintautas Alekna, a well-known organizer of expeditions to Siberia, visited Korbik and was convinced how important and precious is the Virgin Mary of Korbik not only to Lithuanian deportees, but also to locals. It was agreed with them to take the sculpture to Lithuania and to leave a copy of Madonna at its place.

R. Racēno ir Česlovo Mižutavičiaus iniciatyva Madonos kopiją padarė skulptorius Andrius Salys. Talkinant Lietuvos ambasadoriui Rusijoje Antanui Vinkui į Korbiką ji keliavo diplomatiniu autobusiuku, lėktuvu, visureigiu ir pastatytu po specialiu stogeliu. Ant postamento pritvirtinta metalinė lentelė su įrašais lietuvių ir rusų kalbomis: „Švč. Mergele, melskis už mus“.

2010 m. rugsejo 11-ają Korbiko Madoną pašventino Krasnojarsko katalikų parapijos kunigas. Skulptūra buvo įdėta į specialią dėžę ir tuo pačiu keliu gržo į Lietuvą. Po metų, minint pirmųjų tremčių 70-metį, eksponuota Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Ten ji buvo restauruojama. Keletą kartų buvojau muziejuje, stebėjau restauratorių darbą ir prasiavau palikti atvirą nugaros žaizdą. Kad ji nuolat bylotų apie okupantų nusikaltimus. Kad ją matytų tariamieji istorikai, savo „kūryba“ ir kalbomis neigiantys pokario metų ir partizaninių kovų didvyriškumą ir prasmę.

A sculptor Andrius Salys made a copy of Madonna on R. Racēnas and Česlovas Mižutavičius initiative. It traveled by diplomatic minibus, plain, cross-country vehicle and was built under special shelter with the assistance of Antanas Vinkus, Ambassador of Lithuania to Russia. A plate of metal with the inscription in Lithuanian and Russian was affixed on the base: "Virgin Mary, pray for us."

On September 11, 2010, the priest of Krasnoyarsk Catholic Parish sanctified the Virgin Mary of Korbik. The sculpture was placed inside a special box and came back the same way to Lithuania. A year after, on the occasion of the 70th anniversary of the first exiles, it was exposed at the National Museum of Lithuania. It was restored there. I have been several times at museum, I observed the work of restaurateurs and asked to leave an open wound on the back. It will be as constant a reminder of the crimes of occupants. The alleged historians with their "works" and talks which deny the heroism and the meaning of the post-war period and the partisan warfare should see it.

Atgaila už nuodėmes

The repent of sins

Berašydamas apie Sibiro Madonos kopijos ir originalo gabenumą diplomatiniu autobusu, prisiminiau J. Akelaičio kapo kryžiaus gabenumą iš Sibiro į Lietuvą. J. Akelaitis gyveno caro, nepriklausomos Lietuvos ir sovietų okupacijos laikais. Tas pats, bet kitomis spalvomis dažytas okupantės Lietuvos šviesuolį 1901 ir 1949 m. ištremė į tą patį tolimą Manzurkos kaimą. J. Akelaitis mirė 1949 m. Kryžių pastatė sūnus Algimantas. Tvirtas, bet metų naštos neatlaikęs visu ūgiu buvo aplėbės knygnešio kapą. Mes, 1989-ųjų metų ekspedicijos dalyviai, jo ten nepalikome. Vežėme į Lietuvą kaip relikviją. Iš Irkutsko į Maskvą važiavome traukiniu. Čia iš vienos stoties į mūsiš-

I remembered the transportation of J. Akelaitis' grave cross from Siberia to Lithuania over the course of writing about transportation of copy and original of the Siberian Madonna by diplomatic minibus. J. Akelaitis lived in a time of the Tzar, independent Lithuania and the Soviet occupation. In 1901 and 1949, the same occupant but dyed other colors departed a well-educated Lithuanian to the same remote Manzurka village. J. Akelaitis died in 1949. His son Algimantas set up a cross. He, a strong man, embraced the grave of a book carriers to his full stature but the years began to weigh heavily upon him. We, the participants of the expedition in 1989, did not leave him there. We transported him as a relic to Lithuania. We took the train from Irkutsk to Moscow. Here I and

kę, Baltarusijos, aš ir Arvydas Kalėda miesto gatvėmis 70 kg. sveriantį kryžių nešême ant pečių. Abu buvome tuometės valdžios nomenklatūros atstovai. Esu įsitikinęs, kad už sovietines nuodėmes pragare mums neteks kentėti.

Parvežtas kryžius buvo įkurdintas Kaune, dukros Laimos namuose. Kaip brangus svečias pašventintas arkivyskupo Sigitas Tamkevičiaus. Po aštuonerių metų perkeltas į Marijampolės kraštotoyros muziejų. Netoli Liudvinavo, J. Akelaičio tėviškės.

Arvydas Kalėda carried a cross weighing 70 kg through the city streets on our shoulders from one station of Belorussia to our own. We were both the representatives of the government's nomenclature of that moment. I am convinced that we won't suffer for soviet sins in hell.

The transferred cross was placed in Kaunas, in the home of his daughter. It was sanctified as a dear guest by Archbishop Sigitas Tamkevičius. Eight years later it was transferred to the Museum of Ethnography in Marijampolė. It is located near to Liudvinavas, a native land of J. Akelaitis.

Iškentėjusios Lietuvos simbolis

The symbol of Lithuania's suffering

2017 m. lapkričio 8-ąją, minint arkivyskupo Mečislovo Reinio mirties metines, arkivyskupas Gintaras Grušas pranešė, kad Sibiro Madona bus perkelta į Vilniaus arkikatedros bazilikos Tremtinių koplyčią. Perkėlimo iškilmės numatytos 2018 m. Sausio 13-ąją, Laisvės gynėjų dieną.

Prieš šv. Mišias susitikau su arkivyskupu Gintaru Grušu ir įteikiau jam savo keturias knygas, kuriose detaliai aprašyta Sibiro Madonos atradimo ir globos istorija.

Šv. Mišias aukojo Vatikano valstybės sekretorius arkivyskupas Polas Ričardas Galageris kartu su kitais kilmingais bažnyčios atstovais.

On November 8, 2017, the anniversary of Mečislovas Reinas death, the Archbishop Gintaras Grušas informed that the Siberian Madonna will be transferred to the Chapel of Exiles of Vilnius Cathedral. The festivities of transferring are scheduled for January 13, 2018, on the day of the Defenders of Freedom.

I met with the Archbishop Gintaras Grušas and handed over my four books, which includes a detailed description of the historical origin and custody of the Siberian Madonna to him before the Holy Mass.

The Secretary of the Vatican State, the Archbishop Ričardas Galageris sacrificed the Holy Mass together with other noble church representatives.

Pamokslo metu arkivyskupas Polas Ričardas Galageris Sausio 13-osios proga kalbėjo: „Jūs, lietuviai, pasauliui pa-liudijot tiesą, taikiai siekdami laisvės ir ją pasiekėte. Jūs bu-voate pasiryžę aukotis dėl lais-vės, tikėjimo, jūs siekėte ne vien nepriklausomybės, bet ir laisvės, kuri gimsta iš tiesos. 1991 m. visą pasaulį apskriejo sukrečiantys vaizdai – žmonės su malda stovi prieš tankus. Šventasis Jonas Paulius II lan-kydamasis Antakalnio kapinė-se pasakė: „Tikėjimas padėjo atsispirti prieš tamsos jėgas“. Šiandieną ir aš turėjau gal-i mybę apsilankytį Antakalnio kapinėse, o šiu šv. Mišių metu dėkoju Dievui kartu su jumis melsdamasis – jūs išlaikėte ti-kėjimą ir per sunkų okupacijos metą.“

Sibiro Madona – Tremti-nių koplyčios gyventoja.

Po šv. Mišių arkivyskupas Polas Ričardas Galageris Tremtinių koplyčioje pašventi-no Sibiro Madoną.

At a time of preach the Archbishop Polas Ričardas Galageris spoke on the occa-sion of January 13: “You, Lith-uanians, bore your testimony to the world, peacefully sought to reach freedom and reached it. You were determined to sacri-fice for freedom, belief, you reached not only independence but also freedom which comes from the truth. In 1991, the shocking images of people who prayed before tanks has been shown all over the world. The Saint Pope John Paul II while visiting in the Antakalnis Cem-etry said: “Faith helped to re-sist against dark forces.” Today I also had an opportunity to visit the Antakalnis Cemetery. I give thanks to God while pray-ing together with you during this Mass – you kept the faith and during a difficult time of occupation.”

The Siberian Madonna is a resident of the Chapel of Exiles.

After the Holy Mass the Archbishop Polas Ričardas Galageris sanctified the Siberian Madonna in the Chapel of

Anūkas Gytis su šeima – žmona Vitalija ir dukra Guste. 2017 m.
Gytis, grandchild, with a family:
Vitalija, wife, and Guste, daughter,
2017

Iš kairės: Rimvydas Racėnas, Antanas Sadeckas ir Gintautas Bukauskas
From left: Rimvydas Racėnas,
Antanas Sadeckas and Gintautas
Bukauskas

Sugiedojus Lietuvos himną ir giesmę „Marija Marija“, dešimtys tikinčiųjų sukluojo ir nusilenkė Sibiro Madonai.

Exiles. Tens of believers knelt down and bowed down to the Siberian Madonna after singing the national anthem and a song “Mary Mary.”

Sibirinė kryždirbystė

Siberian cross-crafting

Sibire esančių lietuvių kapių ir kryžių nesaugo mūsų valstybės teisės aktai. Tremties paveldas, kaip nacionalinės kultūros dalis, priklauso mūsų tautai, ir mūsų valstybė privalo juo rūpintis. Lietuva ratifikavo Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją, kuria įspareigojo dokumentuoti, gerbti, puoselėti kryždirbystę ir kryžių simboliką. Tremties vietose pastatyti kryžiai yra Lietuvos kryždirbystės meno dalis. Juos globoja UNESCO. Šias funkcijas pagal savo išgales atlieka visuomeninė organizacija bendrija „Lemtis“, 2019 metais minėjusi savo veiklos trisdešimtmjetį.

Unfortunately, Lithuanian cemeteries and crosses in Siberia have no legislative protection of our state. The heritage of exile is a part of national culture, which belongs to your nation and our state is required to take care for it. Lithuania ratified the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage which have undertaken to document, respect, nurture the cross crafting and the symbolism of crosses. The crosses constructed in places of exile are a part of an art. They are under the auspices of UNESCO. The public-benefit organization community “Fate” (Lith. “Destiny”) which in 2019 celebrated its 30th anniversary performs these functions according to their means.

Tiesa ir legendos

The truth and legends

Nuošaliose Korbiko gyvenvietės kapinaitėse 1955 metais buvo pastatyta beveik dviejų metrų aukščio skulptūra. Ją pagal Švč. Mergelės Marijos atviruką išdrožė Jonas Malutis (1927–2012). Už pogrindinio Linkuvos gimnazistų laikraštėlio „Pavergtos mintys“ leidimą 1946 m. kovo 4 d. buvo areštuotas ir nuteistas pagal 58 straipsnį. Dešimtį metų išvargęs Velsko ir Ozerlago lageriuose, gavęs leidimą, atvyko į Korbiką, kur gyveno jo šeima, 1948-ųjų metų tremtiniai.

Apie J. Maldučio gyvenimą lageriuose duomenų neturiu. Jo arba kitų prisiminimai padėtų labiau jį pažinti. Nenžinau, kokios aplinkybės ir jo savybės jam padėjo išlikti

In 1955, in remote cemetery of Korbik settlement, there was constructed a nearly 2 m tall sculpture. Jonas Malutis (1927–2012) carved it according to the postcard of Virgin Mary. On March 4, 1946, he was arrested and convicted under Article 58 for publication of underground Linkuva secondary school pupils' newspaper "The Enslaved Thoughts." After tiring imprisonment for ten years in Velks and Ozerlag camps, he has received a permission and arrived to Korbik where his family, the deportees of 1948, lived.

I have no information about J. Malutis life in camps. His and others memories would help to get to know him. I am not aware of the particular circumstances and character-

gyvam ir padovanoti mums šį nuostabų kūrinį. Žinau, kad tris savo jaunystės metus kartu su kriminaliniais nusikaltėliais praleido Velsko lageryje, septynetą metų – Vichorevkoje šalia Bratsko. Abu – griežto rėžimo lageriai, skirti ypäč „pavojingiems nusikalteliams“, t. y. politiniams kaliniams. Jų asmens dokumentas buvo numeris, užsiūtas ant kepurės, krūtinės, nugaros ir kelnių. Mirusiam arba nužudytam tą patį numerį pririšdavo ant kairės kojos mažojo pirštelio. Šaltis, badas, teroras, parazitai barakuose ir lauke kalinius nualindavo, jie greitai žūdavo. Laidojo bendrose duobėse arba išmesdavo pakelėse. Ypač baisingos gyvenimo sąlygos buvo Velsko lageryje. Tai lėmė ten siautęjė kriminaliniai nusikaltėliai, badas, šiaurės šalčiai, gilus sniegas, ligos. Velskas – vienas iš kelių dešimčių lagpunktų ilgoje 1500 kilometrų Konoša-Vorkuta geležinkelio trasoje. Ši trasa įsikerta į geležinkelio trasą Archangels-

istics that helped him to survive and to give us the gift of this wonderful work. I know that he spent three years of his youth with criminal offenders in Velsk lager, seven years in Vichorevskaja near to Bratsk. Both of them were severe-regime camps for especially “dangerous offenders” i.e. political prisoners. Their personal document was a number sewn on a cap, chest, back and pants. The same number was attached to the little toe of left foot of deceased or killed one. Cold, starvation, terror, parasites in barracks and outside exhausted the prisoners, they died soon. They were buried in general graves or thrown out on a roadside. In Velsk camp they lived in particularly appalling conditions. This was due to raging criminal offenders, starvation, north cold, deep snow, diseases there. Velsk is one of the ways from several dozen along 1500 kilometers long-distance Konosha – Vorkuta rail route. This route in between the route of Archangelsk – Konosha. About 80 % out of 1500 Lith-

kas-Konoša. Būtent šios trasos lageriuose iš 1941 m. etapu pėsčiomis čion atvarytų 1500 lietuvių žuvo apie 80 procen- tų. Sunku patikėti, kad Velsko lagerio kalinių gyvenimo są- lygos buvo geresnės.

Vichorevka – vienas iš 30-ies Ozerlago lagpunktų, iš- dėstytu tarp Taišeto ir Bratsko. Tai 320 km. ilgio BAMo atkarpa. Joje tuo laiku geležinkelį tiesė apie 40 tūkstančių nuteis- tujų. Čia kalėjo žymūs rusų ir kitų tautų sportininkai, aukšto rango kariškiai ir jų šeimos na- riai, profesoriai, menininkai, žymūs dainininkai. Paminėsiu keletą: amerikiečių generolas Stenli Dubik, gydytojas pro- fesorius N. Florenskij, žymi dainininkė Lidija Ruslanova, Sofijos teatro orkestro dirigen- tas Kantutis (atrodo, lietuvis, sėkmingai dirigavęs kalinių or- kestrui), kunigas Pranas Račiū- nas (buve Lietuvos Marijonų vienuolių provinciolas). Buvo organizuojamos sporto varžy- bos ir koncertai, apdovanojami nugalėtojai ir solistai. Priekyje

uanians who came here on foot died in the camps of this route. It is hard to believe that the prisoners of Velsk camp had better conditions.

Vikhorevka is one of 30 Ozerlag camp points situated between Tayshet and Bratsk. It is 320 km-long BAM line. During that time, there about forty thousand sentenced people built a railway. There were imprisoned famous athletes of Russia and other nations, senior officers and their families, professors, artists, famous singers. I will mention some: an American general officer Stenli Dubik, a doctor-professor N. Florenskij, a famous singer Lidija Ruslanova, Kantutis, the Sophia's theater orchestra conductor (it seems that he was a Lithuanian who successfully conducted the orchestra of prisoners), a priest Pranas Račiūnas (he was a provincial of Lithuanian Marian Fathers Monks). Sporting competitions and concerts were held, winners and soloists were awarded. The elite of camp seated at the front, including

Skulptūros autorius Jonas Maldutis
Lietuvos nacionaliniame muziejuje
atidarant parodą „Sugrīžimas“.

2011 m.

Nuotr. Kęstučio Stoškaus

The author of a sculpture Jonas
Maldutis on the opening date of the
exhibition “The Return” (Lith.
“Sugrīžimas”) in the National
Museum of Lithuania. 2011

Photo by Kęstutis Stoškus

sėdėjo lagerio elitas, tarp jų – viršininkas, KGB pulkininkas Jevstigniejevas, „su ramia sąžine“ (tai jo žodžiai) gyvenęs Bratske. Prizus, atrodo, dirbdino iš Velsko perkeltas talentingasis Jonas Maldutis.

Vichorevkoje gyventi jam buvo lengviau – jis buvo elitinis kalinys.

Tenka stebėtis J. Maldučio asmenybe. Talentingas gimnazistas, savo jaunystę praleidęs lagerių pragare, subrandino

a principal KGB colonel Jevstigniejav, “with a clean slate” (these were his words), who lived in Bratsk. It seems that the prizes were produced by talented Jonas Maldutis transferred from Velsk.

His life in Vikhorevka was easier; he was an elite prisoner.

His personality is surprising. A talented secondary-school boy spent his youth in hell of camps, developed the sense of fine art, a strive for love, kindness and beauty. Maybe the meaning of

tauraus meno pajautimą, meilės, gėrio ir grožio siekį. Gal šias savybes įgyti jam padėjo kančiose subrendęs gyvenimo prasmės suvokimas, Ozerlage šalia buvę kiti šviesuoliai? Gal sugrįžimas į šeimą, į savujų tarpą, kur kartu kūrė savitą, jiems artimą kapinių ansamblį? Tik tai turint savyje, šias vertybės galima perduoti kitiems. Jos jaučiamos ir matomos sukurtoje Mergelės Marijos skulptūroje. Ji įgyja traukos jėgą, buvo plačiai žinoma ir lankoma. Tremtiniams ji tapo paguodos ir vilties švyturiu.

Ne tik skulptūra. Ją supa dvidešimt šeši daug darbo reikalaivę masyvūs aukštai mediniai kryžiai. Korbiko kapinės buvo lankomos ir vėliau, kai, panaikinus tremtį, lietuviai grįžo namo. Dalis jų pasiliuko, sukūrė mišrios šeimas, kai kurie užmiršo gimtają kalbą ir tapo vietiniai rusais. Mirusius artimuosius (tremtinius) laidojo Korbiko kapinėse. Tą liudija pastatytas paminklas – maža metalinė piramidė su

life which reached maturity in suffering, other well-educated persons who were next to him in Ozerlag helped to gain these characteristics. Maybe the return to family, to his environment where he created an individual, close to them ensemble of cemetery. It is something that the one must have in oneself; these values may be transmitted to others. They are felt and seen in created sculpture of Virgin Mary. It is an object of attraction which was widely known and visited. It became the lighthouse of comfort and hope.

It is not only a sculpture. It is surrounded by six massive high wooden crosses which required a lot of work. Korbik cemetery was visited then and subsequently when Lithuanians came back home after annulation of exile. The part of them remained, had mixed families, some of them forgot their native language and became native Russians. They buried their loved ones (deportees) in Korbik cemetery. This is confirmed by a built monument – a small pyramid of metal with a Catholic cross on the top. I know

katalikišku kryželiu viršuje. Žinant, kokios netvarkingos ir neprižiūrimos yra čia buvių kapinės, Korbiko savo monumentalumu buvo išskirtinės ir vertos dėmesio. O skulptūra susidomėjo Krasnojarsko menininkai, apie ją rašė šio krašto žurnalistai. Pavyzdžiui, 2000-aisiais laikraštyje „Večernij Krasnojarsk“ geologai pasidalijo prisiminimais, kokį jiems neblėstantį ispūdį dar 1955-aisiais metais per ekspediciją taigoje padarė netikėtai pamatyta Madona. Tuo metu kapinėse vyko kažkokios apeigos, žmonės prie Madonos melodingai giedojo. Aplink stovėjo didžiuliai katalikiški kryžiai, ant jų buvo išpjaustytas žodis „Lietuva“. Kadangi skulptūra buvo lietuvių tremtinį kapinėse, Krasnojarsko partinei nomenklatūrai tapo skaudžia rakštimi, buvo sukurta legenda, kad jos atvaizdą išdrožė ir pastatė jaunuolis vestuvių dieną mirusiai savo mylimajai. Jis atvažiuojas kartą per metus ir viską su-

how abandoned and unsupervised cemeteries of indigenous people are, the Korbik cemetery was highly specific and noteworthy. The artists of Krasnoyarsk were interested in sculpture, the journalists of this region wrote about it. For example, in 2001, the geologists shared memories on newspaper “Večernij Krasnojarsk” (NT: The Evening Krasnoyarsk), as far back as 1955, during the expedition in taiga, a suddenly noticed Madonna made a strong impression on them. Some kind of rituals were conducted at that time in the cemetery, people melodiously sang next to Madonna. It was surrounded by huge Catholic crosses, the word “Lithuania” was carved on them. Since the sculpture was in the cemetery of Lithuanian deportees, it became a painful thorn to the partial nomenclature of Krasnoyarsk, the legend was invented that its image was carved and invented by a youngster on his wedding day to his dead loved one. He comes here once a year and fixes everything. Probably our visitation of graves, the maintenance of cemetery, the renovation

tvarkas. Tam pagrindą, matyt, davė mūsų lankymasis, kapi nių priežiūra, kryžių ir skulptūros atnaujinimas. Nors ke liai į Korbiką labai blogi, bet tikintys Madonos galia vilio ja jaunavedžius ir tuos, kurie kažko laukia ir tikisi. Tol, kol kapinės ir dabar jose esanti Madonos kopija žadins jų pasitikėjimą ir viltis. Sunku tuo tikėti. Jos veidas yra abejingas, nepaliestas kančių. (Apie Krasnojarsko žurnalistus ir jų straipsnius rašė dr. Aldona Vasiliauskienė 2018-01-31 „Lietuvos Aide“).

of crosses and sculptures gave rise to it. Even though the roads to Korbik are in a very bad shape, but believers in the power of Madonna attract newlyweds and those who are waiting and expect for something to happen. Until the cemetery and the copy of Madonna situated therein shall lift up their confidence and hope. It is difficult to believe in it. Her face is with an indifferent expression, untouched by suffering. (Dr. Aldona Vasiliauskienė wrote about Krasnoyarsk's journalists and published articles about them on January 31, 2018, in "Lietuvos Aidas" (NT: Lithuanian's Echo)).

Viešėdamas Lietuvoje Vilniuje ir Kaune popiežius Pranciškus sakė, kad žino Lietuvos istoriją, ją vertino ir rodė ypatingą pagarbą mūsų tautai.

„*Ši tauta turi tvirtą sielą, kuri jai padėjo nepalūžti ir nuolat kurti. Štai jūsų himno eilutė: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“, kad drąsiai žvelgtų į akis dabarčiai.“*“

„*Semdamiesi stiprybės iš praeities, iš naujo atrandate tas šaknis ir atgaivinate tai, kuo esate išskirtiniai ir saviti.“*“

Popiežius ne kartą pabrėžė, kokia svarbi yra Lietuvos praeitis ir sunkiai iškovota laisvė.

„*Visa lietuva gali paliudyti, kaip nukrečia šiurpas vien tik išgirdus žodį „Sibiras“.*“

Šventasis Tėvas sakė jaunimui:

„*Atraskite savo tautos šaknis, džiaugsmą, išgyvenimus, vertynes ir taip savo tautą galėsite kelti ir eiti pirmyn.“*“

Svarbaus svečio pagarba mūsų skausmingai istorijai įpareigoja mus įamžinti Sibire žuvusių tautiečių atminimą, saugoti ir propaguoti tremties paveldą. Ekspedicijos į Sibirą – išskirtinis ir savitas reiškinys.

Tegu išsipildo Kauno miesto svečių knygoje palikti žodžiai:

„*Kad Viešpats gausiai palaimintų šią kankinių žemę. Pranciškus.*“

During a stay in Vilnius and Kaunas, Lithuania, Pope Francis said that he knows the history of Lithuania, evaluated it and show a special respect for our nation.

“This nation has as a strong soul which helped not to break down and continuously to create. Here is a line from the national anthem: “May your sons draw strength from your past experiences” in order to confidently look into the eyes of presence.”

“When you draw strength from the past, you rediscover those roots and revive what makes you different and distinctive.”

The pope has stressed on several occasions the importance of Lithuania's past and hard-won freedom.

“The entire Lithuania can testify the horror to hear the word “siberia”.

The Holy Father said to young people:

“May you find your nation’s roots, joy, experiences, values and thereby will be able to raise and to move on.”

The respect of honored guest to our painful history obligates us to capture the memory of our lost people, to save and propagate the heritage of the exile. The expeditions to Siberia are an exclusive and distinctive phenomenon.

May the words left in Kaunas city guest book be fulfilled:

“May the lord eventually bless this land of martyr. Francis.”

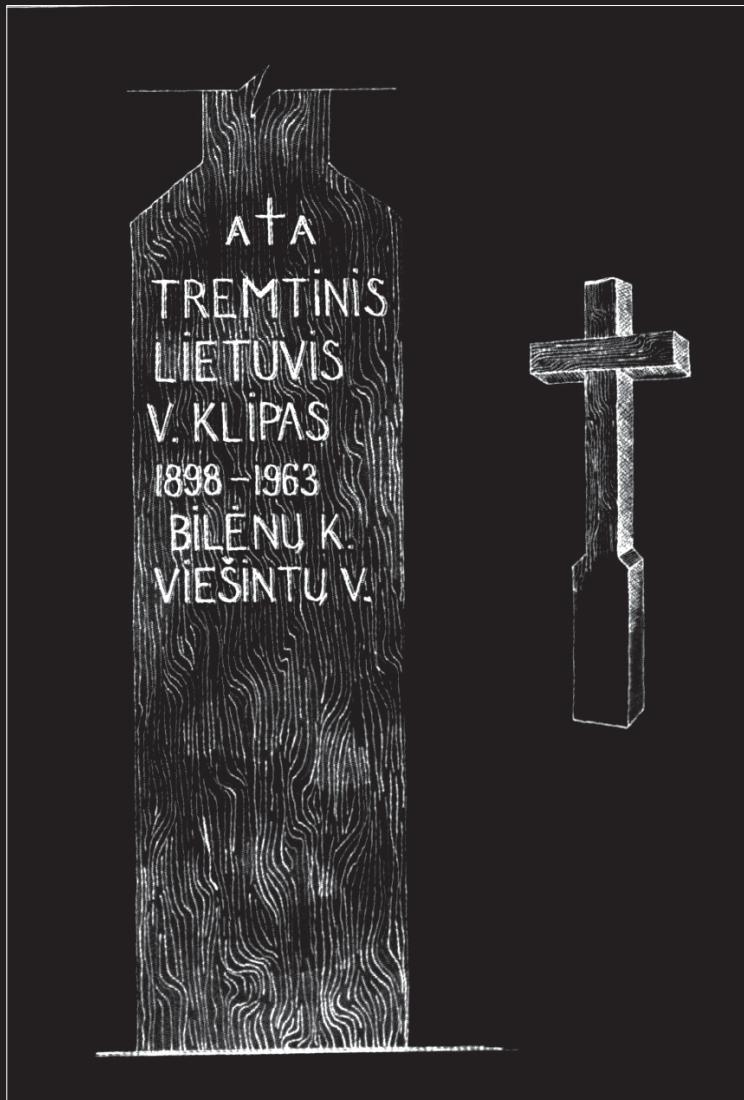

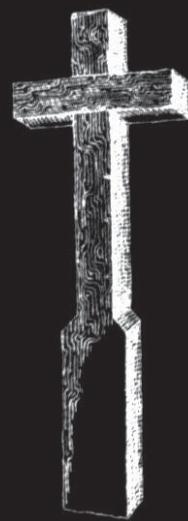

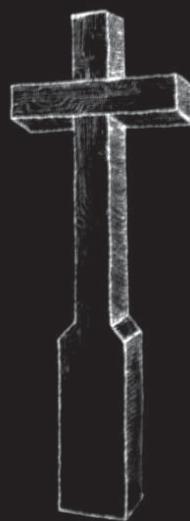

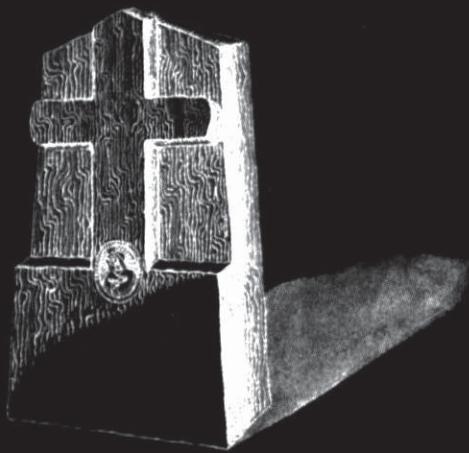
Dailininkė Zvolinskaitė-Aleksaitienė nupiešė pagal A. Markūno eskizus.
Piešiniai saugomi Vytauto Didžiojo karo muziejaus archyve.
Drawings based on historical designs of Morkūnas A. made by artist
Zvolinskaitė-Aleksaitienė. They are stored in archive of Vytautas the Great
War Museum.

ATA
TREMtinė
Lietuvė
M. Ožaliénė
1873-1964
ILSÉKIS RAMYBĖJE
MIELA BABYTE
ATSKIRTA NUO
TĚVYNĖS IR
ŠEIMOS

ATA
TREMINTINIS
LIETUVIS
ALEKŠANDRA
STANKAITIS
1873-1951
DŽIUGIAI.
JONIŠKIS.
ILSĖKIS
RAMYBĘ JE.
LIKO LIUDINTI
ŠEIMA.

TREMTINYS
JONAS
SIVICKAS
G. 1889 m.
VAIŠNIŪNAI
PAŠVITINYS
LIĘTUVA
ATA
IŠTREMINTAS

geg. 22 d. 1948 m.

MIRĖ
TRAGIŠKAI

Id. geg. 1949 m.

MIŠKO
DARBE

— o —

ILSÉKIS
~ TÈVELI
SIBIRO TAIGOSE
PALIKES
VAIKELIUS

TREMINTINYS
TADAS
KRAGAS
G. 1870 m.
ZENUNAI
JONISKIS
LITERUVA
A. A.
IŠTREMtas
1948 m.
23 gegužė
MIRE
1948 m.
23 d.
rudsejai

TREMINYS
STASYS
DABRIKAS
G. 1867 m.
DŽIUGIAI
JONIŠKIS
LIETUVA
ATA
ISTREMtas
1948 m. geg 22
MIRE
1949 m. geg 21

ILŠEKIS
MYLIMAS
TÉVELI
ŠALTAM
SIBIRO KALNE
PALIKĘS
SAVUOSIUS
DIDŽIAME
SKAUSME
NULIŪDUS
ŠEIMA.

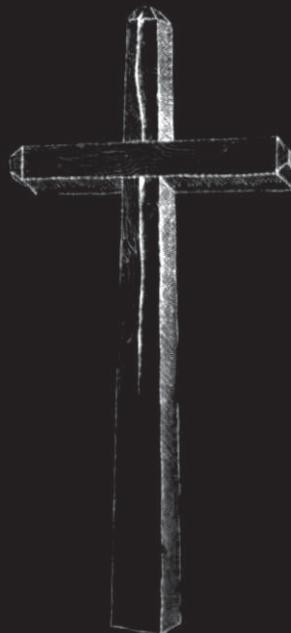

TRENTINYS
STEponas
BRIEDIS
G. 1893 m.
POSUPIAI
JONISKIS
LIE TUVA
ATA
ISTREMTAS
1948 m. geg. 22

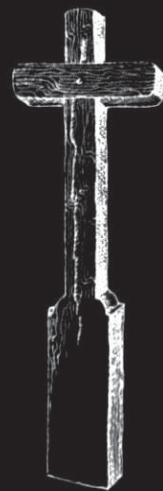
TREMtinė

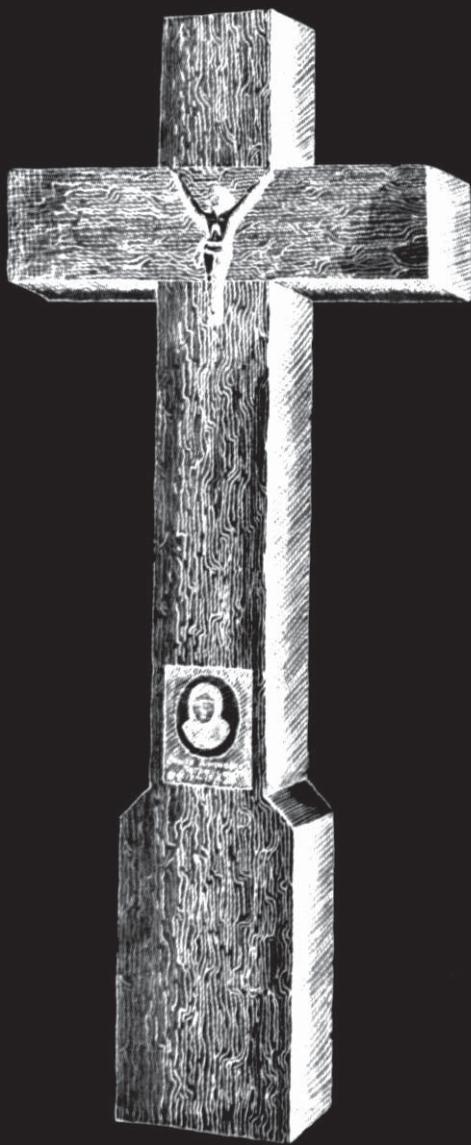

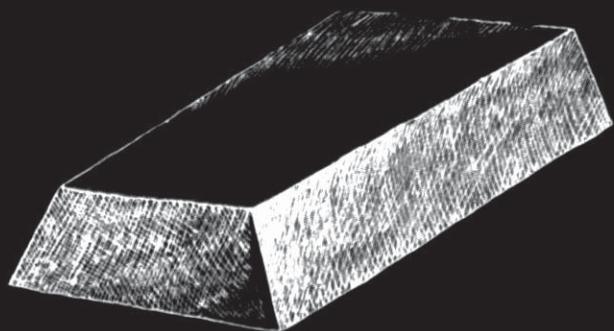
EMILIJA
MIESTAUSKAITĖ
G. 1925 m. VI. 21 d.
DVELAIČIAI
SKAISTGIRIS
LITUVA
ATA
MIRE
1951 m. X. 25 d.
ILSĒKIS
RAMYBĖJE
GELĖ
LITUVO
BE LAIKO
NULAUŠTA
PASAULIO
AUDROS
LIKOS
NULIUDĖ
SESUTĖS

ATA
ČIA ILSISI
TREMtinė
LIETUVĖ
EMILIJA
ŠVETARIENĖ
G. 1873 m. MIRĖ
1955 m. l. 14d
ŠVENTOJI
MARUJA
GLOBOK
TREMtiniu
SIE LAS.
UKO LIUDINTI
ŠEIMA.

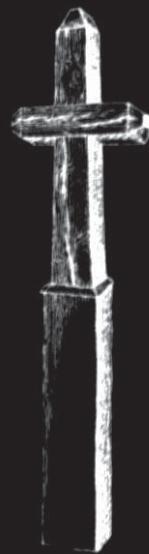

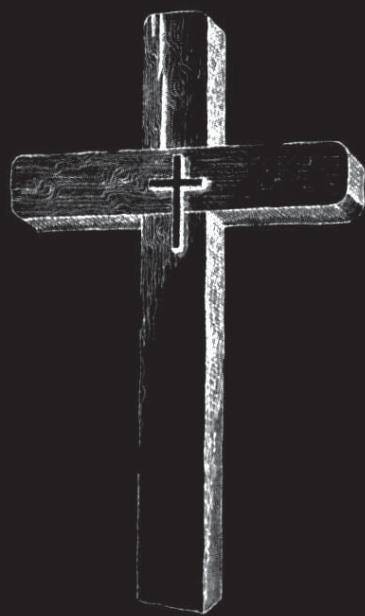
1989
Iškeliau , LIETUVA
Sudie likimo broliai.

K PLŪKAS

JUMS
KELIA,
SUGRYŽTI
I TĖVYNĘ
PASTOJO
SIBIRO
KAPAI
A+A
PETRONELĖ
VIRBICKIENĖ
MIRĖ 1954
KAROLINA
PETRAUSKIENĖ
MIRĖ 1951^m
ILSEKITĖS
RAMYBĖJE
MOTINOS
ATŠKIRTOS
NUO TĖVYNĖS
IR ŠEIMU.

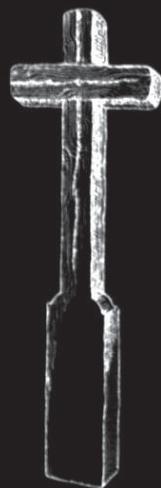

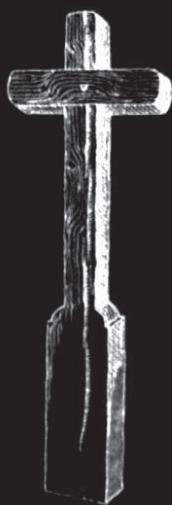

A T A
TREMtinis
ZIGMAS
SPUDAS
G: 1883 m.
GATAUČIU K.
LINKUYA
LIE TUVA
MIRE 1950 m.
ILSĒKIS
RAMYBĒJE

ŠVENTOJI MARIJA
MOTINA VISU
GLOBOK TREMTINIŲ
SIELAS.
UŽTARK PAS
VISAGALI.

LIETUVIAI
ATA JONAS GAUBIS
MIRĖ 1950-X-22.
ATA MARIJA GAUBIENĖ
MIRĖ 1951-II-27.
LIKÖ LIŪDINTI ŠEIMA.

A T A
TREMTINIS
JONAS
STEFONATIS

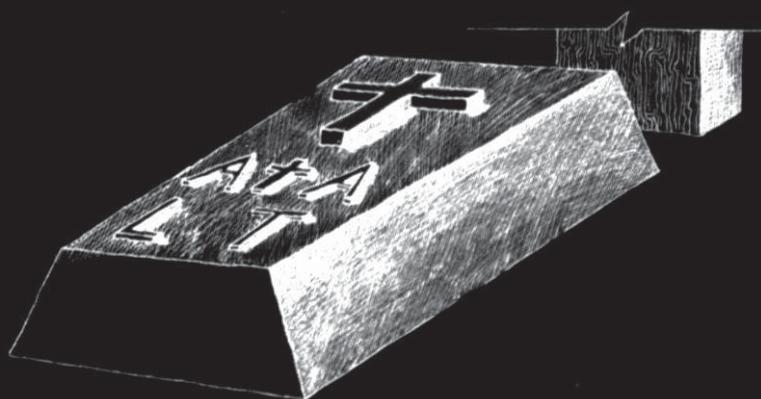
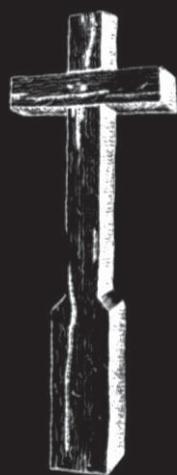
1896-1957. VII 27d.

UŽBALIŲ K.

PAŠVITINIO v.

NETEKĘS TĖVYNES
SVETIMAPI KRAŠTE
ILSEKIS TĖVELI
SIBIRO KALNE
LIKO LIUDINTI ŠEIMA

INRI

Sibiro Madonos litanija

The litany of the Siberian Madonna

Kyrie eleison!	Kyrie eleison!
Christe eleison! Kyrie	Christe eleison! Kyrie
eleison!	eleison!
Kristau išgirsk mus. Kris-
Christ, hear us. Christ,
tau išklausyk mus.	<i>graciously hear us.</i>
Tėve, Dangaus Dieve –	God the Father Heaven,
pasigailék mūsų.	<i>have mercy on us.</i>
Sūnau, pasaulio Atpirkė-	God the Son, Redeemer of
jau, Dieve – pasigailék mūsų.	the world, <i>have mercy on us.</i>
Šventoji Dvasia, Dieve –	God the Holy Ghost, <i>have</i>
pasigailék mūsų.	<i>mercy on us.</i>
Šventoji Trejybė, vienas	Holy Trinity, one God, <i>have</i>
Dieve – pasigailék mūsų.	<i>mercy on us.</i>
Šventasis Kazimierai, Lietu-
Saint Casimir, Lithuania's
vos globėjau – melskis už mus.	Patron, <i>pray for us.</i>
Šventasis Jurgi, Lietuvos	Saint George, the Patron
ir karžygių globėjau – melskis	of Lithuania and warriors, <i>pray</i>
už mus.	<i>for us.</i>
Palaimintasis Teofiliaus	Blessed Teofilius Matulion-
Matulioni, tikėjimo didvyri ir	is, the hero in faith and martyr,
kankiny – melskis už mus.	<i>pray for us.</i>

Palaimintasis Jurgi Matulaiti, blogi gerumu nugalėti mokęs Vilniaus arkivyskupe – melskis už mus.

Blessed Jurgis Matulaitis, the Bishop of Vilnius, who taught to defeat evil by kindness, *pray for us.*

Švenčiausioji Mergele Marija, savo pasiromy whole Šiluvos mūsų šalį palaiminus –

The Holy Virgin Mary, who blessed our country on your appearance in Šiluva,

Globok mūsų tautą ir žemę,

take care of our nation and land,

Švenčiausioji Mergele Marija, kurią savo Karaliene ir Motina vadiname –

The Holy Virgin Mary, who we call our Queen and Mother,

Globok mūsų tautą ir žemę,

take care of our nation and land,

Švenčiausioji Mergele Marija, kurios žeme savają šalį vadiname –

The Holy Virgin Mary, whose land we call our country,

Globok mūsų tautą ir žemę,

take care of our nation and land,

Švenčiausioji Mergele Sopulingoji, savo Sūnaus kančias ir mirti regėjusi –

Our Lady of Sorrows, who saw the sufferings and death of your Son,

Globok mūsų tautą ir žemę,

take care of our nation and land,

Švenčiausioji Mergele Globėja, Lietuvos sūnus ir dukteris kančių keliais lydėjusi –

The Guardian Virgin Mary, who accompanied Lithuania's sons and daughters on paths toward a misery,

Globok mūsų tautą ir žemę,

take care of our nation and land,

Švenčiausioji Mergele
Gailestingoji, mūsų tautiečius
amžino išalo žemėje guodusi –

Globok mūsų tautą ir
žemę,

Švenčiausioji Mergele,
Lietuvos tremtinių Sibiro Ma-
dona pavadintoji –

Globok mūsų tautą ir
žemę.

Per kankinystę dvidešimt
aštuonių tūkstančių lietuvių,
sovietų okupantų kalėjimuose,
lageriuose ir tremties vietose
nužudytyjų –

Saugok mūsų tautos tikėji-
mą ir laisvę,

Per kankinystę šimto ketu-
riasdešimties tūkstančių lietu-
vių, tremtį kentėjusių –

Saugok mūsų tautos tikėji-
mą ir laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, už šalies nepri-
klausomybę miškuose galvas
suguldžiusių –

Saugok mūsų tikėjimą ir
laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, bažnyčių šven-

The Compassionate Virgin
Mary, who comforted our
countrymen in the permafrost,

*take care of our nation
and land,*

The Holy Virgin, the
designated Siberian Madonna of Lithuanian deportees,

*take care of our nation
and land,*

By the martyrdom
of twenty-eight thousand
Lithuanians, who were killed
in prisons, camps and places of
exile of the Soviet occupants,

*protect the faith and
freedom of our nation,*

By the martyrdom of one
hundred and forty thousand
Lithuanians, who suffered exile,

*protect the faith and
freedom of our nation,*

By the martyrdom of
Lithuanian sons and daughters,
who lied down their lives
in the forests for national
independence,

*protect our faith and
freedom,*

By the martyrdom of Lith-
uanian sons and daughters, who
were laid in the churchyards of

toriuose ir turgų aikštėse pa-
niekai išguldytujų –

Saugok mūsų tikėjimą ir
laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, savo motinų
akivaizdoje nužudytyjų –

Saugok mūsų tikėjimą ir
laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, NKVD rūsiuo-
se, kalėjimuose ir lageriuose
negyvai užkankintujų –

Saugok mūsų tikėjimą ir
laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, pakelėse ir miš-
keliuose sušaudytų –

Saugok mūsų tikėjimą ir
laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, gyvuliniuose
vagonuose pakeliui į tremtį
užtroškusiujų –

Saugok mūsų tikėjimą ir
laisvę,

Per kankinystę Lietuvos
sūnų ir dukrų, nuo šalčio ir
bado atšiaurioje tremtyje mi-
rusių –

churches and the marketplaces
to show contempt,

*protect our faith and
freedom,*

By the martyrdom of
Lithuanian sons and daughters,
who were killed in their mothers'
presence,

*protect our faith and
freedom,*

By the martyrdom of
Lithuanian sons and daughters,
who were tortured to death in
cellars, prisons and camps of
NKVD,

*protect our faith and
freedom,*

By the martyrdom of
Lithuanian sons and daughters,
who were shot on the roadsides
and in the small woods,

*protect our faith and
freedom,*

By the martyrdom of
Lithuanian sons and daughters,
who suffocated in cattle cars on
the way to exile,

*protect our faith and
freedom,*

By the martyrdom of
Lithuanian sons and daughters,
who died of cold and starvation
in the harshness of exile,

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę Lietuvos moterų ir mergaičių, okupantų išniekintujų –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę Lietuvos žmonių, okupantų dvasiškai ir fiziškai suluošintujų –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę Lietuvos vaikų, okupantų našlaičiais, benamiais ir beglobiais paverstujų –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę Lietuvos žmonių, dėl tikėjimo ir Tėvynės Rusijos, Komijos, Jakutijos, Mordovijos, Baškirijos, Buriat-Mongolijos, Udmurtijos, Karelujos, Totorijos, Čiuvašijos, Kazachijos, Ukrainos, Mongolijos, Uzbekijos, Kirkizijos, Gruzijos, Tadžikijos, Baltarusijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos kalėjimuose, lageriuose ir tremties vietose kenčėjusiųjų –

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Lithuanian women and girls, who were disgraced by occupants,

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Lithuanian people, who were spiritually and physically damaged by occupants,

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Lithuanian children, who were made orphans, homeless and strays,

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Lithuanian people, who suffered for faith and the motherland of Russia, Komi, Yakutiya, Mordvinia, Bashkiriya, Buryatia-Mongolia, Udmurtiya, Kareliya, Tatariya, Chuvashiya, Qazaqstan, Ukraine, Mongolia, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Georgia, Tajikistan, Belarus, Estonia, Latvia, Lithuania in prisons, camps and places of exile,

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę Romo Kalantos, 1972-aisiais Kauno Laisvės alėjoje gyvu laisvės fakelui virtusio –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę keturiolikos Lietuvos laisvės gynėjų, 1991 metų sausio 13-ąją Vilniuje prie televizijos bokšto žuvusių –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę lietuvių tautos, penkias dešimtis metų okupacijos retežius dėvėjusios –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę,

Per kankinystę lietuvių tautos, sodybų pelenų, sandėliais paverstų bažnyčių, uždraustų švenčių ir knygų, nutildytų giesmių ir maldų, užgniaužtų ašarų ir atodūsių paliudyta –

Saugok mūsų tikėjimą ir laisvę.

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Romas Kalanta, who set himself on fire in 1972 in Kaunas, Laisvės Alėja,

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of fourteen defenders of freedom of Lithuania, who were killed on 13th January 1991 at TV Tower in Vilnius,

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Lithuanian nation, which was bound in chains of occupation for fifty years,

protect our faith and freedom,

By the martyrdom of Lithuanian nation, which bore witness through the ashes of homestead, churches converted into warehouses, forbidden holidays and books, silenced songs and prayers, suppressed tears and deep breath,

protect our faith and freedom,

Dievo Avinėli, kuris naikini pasaulio nuodėmes, atleisk mums Viešpatie,

Dievo Avinėli, kuris naikini pasaulio nuodėmes, išklau-
syk mus, Viešpatie,

Dievo Avinėli, kuris naikini pasaulio nuodėmes, pasigai-
lėk mūsų.

Sibiro Madona – Korbiko Švenčiausioji Mergele Marija – užtark mus pas Dievą, glo-
bok mūsų tremtinius, sugrįžu-
sius ir likusius Sibiro žemėje,
o mums, besidžiaugiantiems
laisve, padėk branginti savo
lietuviškas ir krikščioniškas
šaknis. Prašome Tavęs vardan
Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šven-
tosios Dvasios. Amen.

The Lamb of God, who takes away the sin of the world,
have mercy upon us.

The Lamb of God, who takes away the sin of the world,
have mercy upon us.

The Lamb of God, who takes away the sin of the world,
grant us peace.

The Siberian Madonna, the Holy Virgin Mary of Korbik, plead for us with God, take care of our deportees, who returned and remained in the land of Siberia, and for us, who rejoice in freedom, help to appreciate our Lithuanian and Christian roots. We ask thee, in the name of the Father and of the Son and of the holy spirit. Amen.

Rimvydas Stankevičius
Rimvydas Stankevičius

Sibiro Madonos litanija sukurta Antano Sadecko knygai „Iškentėjusios Lietuvos simbolis“ ir Lietuvos tikintiesiems.

The Litany of the Siberian Madonna was created for the Book “The Symbol of Lithuania’s Suffering” by Antanas Sadeckas and Believers in Lithuania.

Daliai Europos karas dar nesibaigė

The war is not over for a part of Europe

Rasa Juknevičienė, Europos Parlamento narė

Rasa Juknevičienė, Member of the European Parliament

Šiuos savo apmąstymus rašiau tuomet, kai Kremlius triumfuodamas skelbė pergalęs prieš nacistinę Vokietiją 75-metį. Užjaučiame Antrojo pasaulinio karo metu nukenėjusiųjų, žuvusiųjų šeimas,

I wrote these reflections when the Kremlin triumphantly proclaimed 75th anniversary of victory over the Germans. We have our sympathy to the families of victims, deceased ones, but the war for

tačiau lietuvių tautai tuokart karas nesibaigė.

Kai 1945 metų gegužės pirmą savaitę buvo pasirašinėjami nacių Vokietijos kapituliacijos aktai (jų buvo ne vienas), Lietuva jau kraujavo nuo bolševikų teroro. Tą gegužę tūkstančiai vyrių, daugiausia ūkininkų, kaimo jaunimo, jau buvo praleidę žiemą bunkeriuose miške. Jau buvo daug žuvusių, išskaitant ir jaunus vyrus Žaliosios pakraštyje prie Bikiškių, šalia mano Tiltagalių.

Tą gegužę jau buvo po Jaltos, jau buvom atiduoti Stalinui sudraskyti.

Vos dvi savaitės iki Hitlerio kapituliacijos aktų, 1945 metų balandžio 21 dieną, iš Lietuvos jau buvo išvažiavę pirmieji pokario trėmimų ešelonai.

Kapituliacijos aktus tūkstančiai Nepriklausomos Lietuvos išugdytų labiausiai išsilavinusių žmonių jau sutiko pabėgėliais nuo sovietinio teroro Vokietijos teritorijoje. Tūkstančiai...

Lithuanian nation does not end here.

At the time acts of Nazi surrender were signed (there were more than one) during the first week of May 1945, Lithuania has already been bleeding from terror of Bolsheviks. On that May, thousands of men, mainly farmers, rural youth, had already spent the winter in bunkers in the forests. There were already many deceased people, including young men, at the edge of the Greenwood at Bikiškiai, near my Titlagaliai village.

On that May, had already been after Yalta, we had already been given to be torn apart by Stalin. Just two weeks until Hitler's acts of Nazi surrender, on April 21, 1945, the first echelons of deportations had already been gone from Lithuania.

Thousands of skillful the most educated Lithuanian people met acts of Nazi surrender already as refugees from Soviet terror in German territory. Thousands...

Tą gegužę į Lietuvą j a u buvo vežami sovietiniai perkėlėliai tam, kad lietuvių čia neliktų.

Katalikybė j a u buvo tapusi pagrindiniu bolševikų taikiniu, o ateizmas atneštas ant patyčių iš Dievo ir šūvių į kaimo kryžkelį kryžius bei koplyčių varpus.

1945 metų gegužę mano tuomet trylikos metų mama ir jos mama, mano Babytė j a u buvo palaidojusios pusantrų metų Arutį Altajaus miškuose su gražiu išsaugotu šviesiai mėlynu kostiumeliu iš anos Lietuvos... Jos abi j a u buvo gavę žinią iš Rešotų, kad jų abiejų mylimiausias – vyras ir tėvelis – žuvo iš bado kartu su tūkstančiais kitų.

Mes visa tai žinom.

Todėl šiandien mes pagerbiame visus, kurie žuvo nugalėdami Hitlerio galvažudžius, tačiau sakome labai aiškiai – mums karas nesibaigė 1945 metų gegužę. Mums karas tėsėsi iki 1990 metų Kovo 11-osios, iki 1993 metų rugsė-

On that May, Soviet settlers had already been transported to Lithuania to get rid of Lithuanians.

Catholicism had already become the main target of Bolsheviks, while atheism was brought on bullying from God and shots to the crosses of countryside's crossroads, and bells of chapels.

On May 1945, when I was thirteen, my mother and her mother, my grandma, had already buried a year and a half old Arutis with a beautiful preserved light blue suit from Lithuania at that time in Altai forests... They both had already received news from Reshety that their respective beloved husband and daddy died of starvation together with thousands of others.

We know all of this.

Today, therefore, we pay tribute to all who died defeating Hitler's murderers, but we say very clearly – the war is not over to us on May 1945. For us the war continued until 11 March 1990, up to September 1993 when the last red occupant went out from Lithuania.

jo, kai iš Lietuvos išėjo paskutinis raudonasis okupantas.

Tačiau karas daliai Europos nesibaigė ir šiandien. Jis baigsis tada, kai Rusija taps demokratine, taikia valstybe, kai išsivaduos nuo melo imperijos.

Gal tai neįvyks dar mano gyvenime, tačiau įvyks.

Nusikalstami režimai buvo ir fašizmas, ir komunizmas

Demokratiškas pasaulis labai stengiasi padėti Rusijos žmonėms, kad jie praregėtų, kokiomis priespaudos ir apgaulės sąlygomis vis dar gyvena. Daugelis tai mato, tačiau dar nepakankama dalis. Todėl mes, europarlamentarai iš Lietuvos, irgi stengiamės kaip įmanydami prisidėti prie tiesos sklaidos. Ir ne tik Rusijos žmonėms, daugeliui europiečių stalinizmo nusikaltimai nepakankamai žinomi, nes istorija po Antrojo Pasaulinio karo Europoje interpretuojama labai įvairiai.

However, even today the war is not over for a part of Europe. It will be over when Russia will change into democratic, peaceful state when it will be free from the empire of lies.

Maybe it may not happen in my life, but it will happen.

Not only Fascism, but also communism was a criminal regime

The democratic world worked hard to help Russian people to begin to see the conditions of oppression and fraud under which they are still living today. The majority see it but still it is an insufficient part. That is why we, members of the European Parliament, elected in Lithuania, also endeavor to make our best efforts to contribute to the dissemination of truth. And not only Russian people, but many Europeans are insufficiently familiar to the crimes of Stalinism, since history after the Second World War in Europe is subject to different interpretations.

Vienas iš labiausiai pavykusių mūsų darbų – rezoliucijos „Europos atminties svarbos Europos ateičiai“, vadinamosios Molotovo-Ribentropo rezoliucijos priėmimas 2019 m. rudenį.

Viskas prasidėjo nuo istorinės datos: 2019 vasarą Europa minėjo Ribentropo-Molotovo pakto, nulėmusio Antruojo pasaulinio karo pradžią, 80-metį. Tuomet konsultuojantis su kitais kolegomis kilo mintis parengti rezoliuciją, pabrėžiant, kad Ribentropo-Molotovo paktas nulėmė karo pradžią ir kad nacizmas, fašizmas ir komunizmas yra nusikalstami režimai.

Veiksmas vyko žaibiškai. Derybos dėl galutinio rezoliucijos teksto baigėsi sėkmingai, visos pagrindinės politinės grupės pasiraše vieną rezoliucijos tekstą. Už rezoliuciją „Europos atminties svarbos Europos ateičiai“ plenariniame posėdyje balsavo net 535 (!) Europos Parlamento narai.

One of our most successful works – resolution on “the importance of European remembrance for the future of Europe” known as the adoption of the Molotov-Ribbentrop Pact in autumn 2019.

It all began with a historical date: in summer 2019, Europe commemorated 80th anniversary of the Molotov-Ribbentrop Pact leading to beginning of the war. In consultation with other colleagues at that time I had an idea to prepare a resolution highlighting that the Molotov-Ribbentrop Pact lead to the beginning of the war and that Nazism, fascism and communism are criminal regimes.

The event happened quickly. The negotiations for the final text of resolution were successfully completed, all main political groups signed one text of resolution. Even 535 (!) members of the European Parliament voted in plenary session in favor of the resolution on “the importance of European remembrance for the future of Europe.”

Turiu pripažinti, kad ir mes patys, kai pradėjome rengti šią rezoliuciją, nesitikėjome, kad ji bus tokia svarbi šių dienų Europai, ypač santykiuose su agresyvia Rusija.

Šis tarptautinis dokumentas susilaukė ir stiprios Kremliaus reakcijos. Pamatėme Rusijos bandymus perrašyti istoriją, ją naudoti kaip informacinio karo elementą, skaldant Europos Sajungą, užsipuolant kaimynines šalis, skleidžiant melą. Rusijoje akiavaizdžiai reabilituojamas Stalinas, nutyli mi komunistiniai nusikaltimai, antisemitizmu kaltinamos ištisos tautos, kritikuojančios Kremliaus požiūri. Kremlui svarbu, kad užpildamas priekaištais visus Vakarus dėl nacizmo, fašizmo kaltės, būtų užblokuota tikroji istorija apie SSRS nusikaltimus.

Beje, rezoliucijoje yra pasakyta, kad Rusija yra labiausiai nuo totalitarizmo nukentėjusi šalis, nes iki šiol nesugeba įvertinti savo nusikalstamos praeities.

I must admit that we ourselves, when we started to prepare this resolution, unexpected that it will be so important for today's Europe, and in particular in relations with aggressive Russia.

This international instrument received a strong reaction from the Kremlin. We saw Russia's experiments to rewrite history, to use it as an element of information warfare to divide the European Union, to attack the neighboring countries, to spread lies. In Russia, Stalin is in apparent rehabilitation, communism's crimes are in silent, entire nations which criticize the Kremlin's attitude are accused of anti-Semitism. It is important to the Kremlin to accuse all the West by a fault of Nazism, fascism in order to block a true history about USSR crimes.

Moreover, according to the resolution, Russia is the mostly affected country by totalitarianism, since, up to now, is unable to judge its criminal past.

Įsteigta parlamentinė grupė „Europos Atminčiai“

Tokia Kremliaus reakcija į istoriją be iškraipymų ir melo dar kartą patvirtina, kad būtina stiprinti Europos atsparumą melo lavinai, kylančiai iš komunistinių valstybių. Todėl kitas, manau, gana reikšmingas veiksmais Europos Parlamente – mūsų iniciatyva įsteigta parlamentinė grupė „Europos Atminčiai“, kuri veiks mano jau minėtos rezoliucijos dėl „Europos atminties svarbos Europos ateičiai“ pagrindu.

Džiaugiuosi didžiuliu kolę palaikymu steigiant šią grupę – prie jos prisijungė ne tik lietuviai, latviai, lenkai, bet ir europarlamentarai iš Ispanijos, Liuksemburgo – šalių, kurios taip smarkiai nepatyrė komunistinio režimo baisumų. Dauguma steigiamajame susirinkime kalbėjusių parlamentarų sakė, kad grupė yra skirta ne praeičiai, o labiau dabarčiai ir ateičiai. Pažinti Europos istoriją, kuri net ir praėjus beveik

The Parliamentary Group “European remembrance” was established

Such reaction to history without distortion and lies reaffirms that it is necessary to strengthen European resistance to the avalanche of lies arising from the communist states. Therefore, I think, that another quite significant action in the European Parliament – The Parliamentary Group “European remembrance”, which was established on our initiative, will be as a feature of already mentioned resolution on “the importance of European remembrance for the future of Europe”.

I am happy for very considerable support from colleagues in the establishment of this group – not only Lithuanians, Latvians, Poles, but also members of the European Union from Spain, Luxembourg – countries, those which did not suffer so much horrors of the Communist regime, joined in. Most of the parliamentarians of the Constituent Assembly said that the group is intended not to

aštuoniems dešimtmečiams po karo, skirtingai suprantama Europos pietuose ir rytuose, yra būtina. Man patikėta būti grupės koordinatore.

Šis formatas mums leidžia Europos Parlamento lygiu iniciuoti ekspertų, istorikų, akademinio pasaulio atstovų diskusijas, keistis nuomonėmis, siekiant bendro požiūrio į totalitarinių režimų nusikaltimus. Norime ugdyti bendrą supratimą Europoje, kad ir komuniztinio, ir nacistinio režimų aukos yra vienodos. Norime, kad jos nebūtų priešinamos.

Darbų laukia daug. 2020 m. birželį minėdami tremčių metines Europos Parlamente planavome organizuoti tremtinių ir politinių kalinių pavardžių skaitymą centrinėje Parlamento aikštėje. Dėl koronaviruso pandemijos renginį nukėlėme į 2021-uosius metus, kad Europos Parlamento nariai, darbuotojai, belgai ir svečiai išgirstų apie skaudžią mūsų tautos istoriją sovietų okupacijos laikotarpiu.

the past, but more to the present or to the future. It is necessary to understand the European history, which, even almost eight decades after the war is interpreted differently in the south and the east of Europe. I am entrusted to be a group coordinator.

This format lets us at the level of European Parliament to initiate discussions of experts, historians, academics, to exchange views, aiming to build a common understanding of totalitarian regimes' crimes. We want to develop shared understanding in Europe that the victims of communism and Nazism are the same. We want them not to be opposed.

There is a huge amount of work ahead. On June 2020, on the anniversary of the exile, we planned to organize in the European Parliament the reading of surnames of deportees and political prisoners in Central Parliament Square. The event is being postponed to 2021 due to the coronavirus pandemic for members of the European Parliament, personnel, Belgians and guests to hear about painful

Tokios knygos kaip ši ypač gerai padeda pasauliui atmerkti akis ir išvysti, ką išties patyrė Stalino pavergtos tautos. Kaip jos buvo tremiamos, kankinamos, naikinamos. Stalino režimas išnaikino apie trečdalį gražiausio mūsų tautos žiedo. Tačiau viltis turėti vėl laisvą Lietuvą nenušlavė mūsų tautos nuo žemės paviršiaus ir tikėjimas, kaip šioje knygoje – tikėjimas į šv. Mergelę Mariją – suteikė stiprybės išgyventi net ir pačiomis žiauriomis Sibiro sąlygomis.

history of our nation during the Soviet occupation.

Such books as this contributes significantly to opening eyes to the world and seeing what nations in Stalin's power truly experienced. How they were deported, tortured, destroyed. Stalinism destroyed about one third of our most beautiful blossom of nation. However, the hope to have independent Lithuania did not wipe out the ground our nation and faith, as in this book, faith in Mary, mother of Jesus, brought the strength to survive even the most brutal Siberian conditions.

*Europos Parlamento narė
Rasa Juknevičienė
Rasa Juknevičienė, Member of the
European Parliament*

Šiurpi specialiojo NKVD objekto praeitis

The horrific past of the special NKVD object

Korbiko Madona su atvira žaizda nugaroje... Buvau sukrėsta, žvelgdamas į šį Sibire kenčiančios Lietuvos simbolį. Kažką panašaus išgyvenau 2017 m. vasaros pabaigoje, kai pirmą kartą atvažiavau į Maskvą ieškoti, kur enkavedistai užkasė 1941 m. liepos 30-ają Maskvoje sušaudyto paskutinio tarpukario Lietuvos vidaus reikalų ministro Kazimiero Skučo palaikus. Ieškojau jų, nes beveik 70 metų sovietmečio enciklopedijose buvo rašoma, kad K. Skučas, provokacijų prieš sovietinių karių įgulas Lietuvoje organizatorius, mirė Maskvoje 1941 m. Nebuvo nurodytas nei mėnuo, nei diena,

Madonna of Korbik with an open wound on the back... I was shocked looking at this symbol of Lithuania's suffering in Siberia. I lived something like this in the late summer 2017, when I came to Moscow for the first time to look for where the people of NKVD buried the remains of Kazimieras Skučas, the last Minister of Interior of independent Lithuania, in 30 July 1941. I was looking for them because almost 70 years' Soviet encyclopedias said that K. Skučas, the organizer of provocations against Soviet military crew in Lithuania, died in Moscow in 1941. Neither month, nor day, nor where he is buried been identified. It is evident that during the entire

nei kur palaidotas. Mat visą sovietmetį SSRS slėpė ne tik masines savo aukų kapavietes, bet ir patį nusikaltimo faktą – sušaudymus.

Žudydami ar kitaip represuodami mūsų tautiečius, okupantai vadovavosi 1917 m. bolševikų nuostata – įteisinti savo terorą kaip principą, kovojant su oponentais. Ir tai Lietuva pajuto, kaip žinia, jau pirmosiomis sovietų okupacijos dienomis. Pražudyta tūkstančiai mūsų tautiečių, kurie nebuko kuo nors nusikaltę Sovietų Sajungai – jie buvo ištremti į Sibirą, uždaryti į kalėjimus, lagerius arba sušaudyti už tai, kad dirbo Lietuvai, o tai okupantai ciniškai vadino tėvynės, t. y. SSRS, išdavimu.

Brg. gen. K. Skučo palaikų paieškai Maskvoje pasitelkiau istoriką iš Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Rytą Narvydą. Maskvoje mums nuoširdžiai padėjo Lietuvos ambasadorius Rusijoje Remigijus Motuzas, supažindinės su Maskvos vy-

period of Soviet Union era USSR hid not only the mass graves of their victims, but also the fact of crime itself – the shootings.

The occupants relied on the Bolshevik provision for 1917 to legalize their terror as a principle in the fight against opponents as they were killing or otherwise repressing our people. As you know, Lithuania sensed it in the first days of the Soviet occupation. Thousands of our people, who have not been found guilty for any reason to Soviet Union, were killed; they had been deported to Siberia, sent to prisons, camps or fired for working to Lithuania, which by occupants was cynically so-called treason, i.e. USSR.

I co-operated with Rytas Narvydas, historian of the Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, for the search of the remains of Brigadier General K. Skučas in Moscow. Lithuanian Ambassador to Russia Remigijus Motuzas, who presented with the Representative of the Government of Moscow Marina Suslova in matters

riausybės atstove represuotųjų klausimams Marina Suslova, vienu iš Maskvos „Memorialo“ vadovu Janu Račinskiu. Beje, būtent „Memorialo“ istorikai, tyrinėjė FSB archyvo bylas, sudarė sušaudytųjų martirologą ir tame nurodė masines aukų kapavietes.

Visi drauge nuvykome į buvusį specialųjų NKVD objektą „Komunarka“, nutolusį nuo Maskvos centro apie 50 km. Būtent čia buvo atvežami užkasti aukščiausi įvairių šalių pareigūnai. Būtent čia užkastas ne tik K. Skučas, bet ir dar du tarpukario Lietuvos ministrai: Julijonas Čaplikas bei Antanas Tamošaitis, apie pusantro šimto asmenų lietuviškai skambančiomis pavardėmis. Priminsiu, kad 1918 m.–1940 m. Lietuvoje dirbo 21 ministru kabinetas, t. y. 100 politikų. Beveik pusė jų tapo sovietų ir nacių okupacijų aukomis: 16 sušaudyta, 10 mirė kalėjimuose ar lageriuose, 3 mirė tremtyje, 11 sugrįžo iš lagerio ar tremties, 5 kalinti pirmosios sovietinės okupacijos

pertaining to repressed, Janas Račonskis, one of the heads of “Memorial” in Moscow, sincerely helped us in Moscow. It is, moreover, the historians of “Memorial”, who had been researching archived cases of FSB, drew up a martyrolog of shot up and the mass graves of victims cited.

We went as a group to “Komunarka”, the special object of NKVD, which is distant from the center of Moscow about 50 km. This is precisely were not only K. Skučas, but also two more ministers of the interwar Lithuania are buried: Julijonas Čaplikas and Antanas Tamošaitis, nearly one hundred and fifty individuals with Lithuanian surnames. I will recall that between 1918 and 1940 Lithuania had a ministerial cabinet which consisted of 21 members, i.e. 100 politicians. Almost half of them became victims of Soviet and Nazis occupations: 16 shot down, 10 died in prisons or camps, 3 died in exile, 11 returned from a camp and exile, 5 imprisoned during a period of the first Soviet occupation but were re-

laikotarpiu, bet buvo išlaisvinti per 1941 m. Birželio sukilimą.

Beveik 20 ha „Komunarkos“ teritorijoje (čia iki 1937 m. buvo NKVD vadovo G. Jagodos vila) esančiose masinėse kapavietėse užkasta 11–14 tūkst. stalininio terroro aukų. Didžiulių buvusių tranšėjų ribos jau paženklinotos STOP juosta. Kai priartėjau prie tos vietas, kurioje guli 1941 m. aukos, pakirto kojas. Suklupau. Ašaros smaugė gerklę... Prieš akis plytėjo krūmynais, aukšta žole ir medžiais apaugusi vietovė. Iš nuotraukų, pritvirtintų prie beržų kamienų, į mane žvelgė aukų akys... Buvo sunku žengti žingsnį – atrodė, kad eitum tiesiai per kapus. Tačiau žudikų kojos čia 1941 m., greičiausiai, nelinko, nes kiekvienas jų jau buvo asmeniškai sušaudės mažiausiai penkis tūkstančius žmonių. Tiesa, iki šiol nėra nustatyta, ar čionai atveždavo užkasti jau sušaudytas aukas, ar ši darbą NKVD šaudytojų komanda

leased during the June Uprising in 1941.

In the mass graves located in nearly 20 HA territory of “Kommunarka” (here was a villa of G. Jagoda, the head of NKVD, until 1937) were buried 11-14 thous. of victims of Stalinist terror. The boundaries of great former trenches are already labelled with the stop bar. I was ready to drop when I got closer to that place where the victims of 1941 are laying. I stumbled. The tears choke me... The area covered by bushes, the high grass and trees stretched before me. The eyes of victims looked at me from the photos attached to the trunks of birches... It was hard to take a step, it seemed to me as you might walk straight across the graves. However, most probably here in 1941 the feet of killers did not feel weak, because each of them personally killed at least five thousand people. It is true that it has not yet been determined whether they brought here to bury the victims who had already been killed, or this job was carried out by the command of NKVD

atlikdavo jau prie iškastų ekskavatoriumi tranšėjų. Tačiau žinoma, kad aukos čionai būdavo atvežamos naktį uždaru transportu, ant kurio šonų būdavo parašyta „Pienas, „Duo na, „Vaisiai“ – kad maskviečiai nieko blogo neįtartų...

Praėjus daugybei metų teritorija šiame NKVD objekte pradėjo kauburiuotis, nes įgriuvo žemė masinėse kapi-vietėse. Tada atvežė 50 sunkvežimių žemiu, užpylė jomis įgriuvas, pasodino medžių – tapo smagiau kepti šašlykus buvusioje NKVD vadovo G. Jagodos viloje...

Komunarkoje, kurią 1999 m. FSB perdavė rusų stačiatikių cerkvei, „Memorialas“ įrengė Atminimo sie-ną – joje įrašyta 6,5 tūkst. jau žinomų aukų pavardžių. Šiam šiurpios praeities NKVD objektui suteiktas istorinio paminklo statusas.

shots to trenches already dug by excavator. However, it is known that the victims were carried here at night in a closed road vehicle with the words “Milk, Bread, Fruits” one the side not to arouse the suspicion of Muscovites that there is something wrong.

After a number of years, the territory in this object of NKVD started to make hills because the ground has fallen down in the mass graves. Then they brought 50 trucks with soil, filled with them the sinkholes, planted trees – it became more fun to grill steaks in the former villa of G. Jagoda, the head of NKVD...

“Memorial” equipped in Kommunarka a memorial wall with the surnames of 6,5 thous. victims which are already known, it was given to Orthodox Church by FSB in 1999. The status of historic monument was granted to this NKVD object with horrific past.

*Žurnalistė Virginija Skučaitė
Journalist Virginija Skučaitė*

Ten toli, Vakaruos, mielas kraštas – Lietuva
Far away in the West, the pleasant land – Lithuania

Paliudijimai

Testimonies

Ačiū visiems, Madoną radosiems, atvežusiems į Lietuvą, restauravusiems Lietuvos nacionaliniame muziejuje, o vėliau praskynusiems kelią į Vilniaus Arkikatedros bazilikos Kankinių ir tremtinių koplyčią. Pašventinimo Mišias aukojo garbingi svečiai iš Vatikano 2018 m. sausio 13 dieną.

Pagaliau! Kažkas nematomas paglostė galvą – lyg atitraukė juodą valktį nuo akių. Esame lygūs su lygiais, atviri sau ir kitiems. Turime kur atėiti, pabūti prie Motinos Maloninkosios, apglobusios nematomais spinduliais iš sudūlėjusių medinių rankų. Motina yra visų – apie tai kalbama ir Litanijoje Sibiro Madonai.

Mūsų giminė iš Mamos Julijos Pūtvytės ir Tėcio Antano

Thank you to everyone who found, brought to Lithuania, restored Madonna in the National Museum of Lithuania, and subsequently paved the way to Vilnius Cathedral Basilica, the Chapel of Exiles and Martyrs. The honored guests from Vatican held the mass for the sanctification on January 13, 2018.

Finally! Something invisible patted the head as if it pulled away a black opacity from our eyes. We are all equal, honest with ourselves and others. We do have where to go, to be near the Gracious Mother, who embraced with invisible rays from her decayed hands. Madonna is owned by everyone, as mentioned in the Litany of the Siberian Madonna.

Our relatives on my mother's side, Julija Pūtvytė, and father's

Daniliausko pusės tremtyse neteko per 10 žmonių, išskaitant ir mažus vaikus.

Senelis Stasys Pūtvis (buvęs Žemės ūkio ministras) buvo suimtas 1940 metų liepos 11 d. naktį. Mirė Gorių kalėjime 1942 m. balandžio mėnesį. Motina Emilija Gruzdytė-Pūtvinskienė mirė kalėjime. Brolis Vytautas sušaudytas lageryje, jo žmona ir du mažamečiai vaikai mirė tremtyje. Stasio žmona Darija 1941 m. su trimis vaikais – Sandra, Julija ir Rimantu – ištremta į Altajaus kraštą, vėliau prie Laptevų jūros.

Senelis Antanas Daniliauskas, Prano – knygnešys ir pedagogas. Caro valdininkams susekus „Sietyno“ draugijos veiklą 1899 m. ištremtas į Rusiją. I Lietuvą grįžo 1918 m. ir dirbo švietimo sistemoje. Su šeima suimtas 1941 m. birželio 14 d. ir gruodžio 31 d. mirė Rešotų lageryje. Žmona Leokadija mirė Trofimovske 1943 m. žiemą nuo bado. Tai aprašyta Dalios Grinkevičiūtės knygoje „Lietuviai prie Laptevų jūros“. Tėtis liko visiškai vienas.

side, Antanas Daniliauskas, lost over 10 people in exiles, including small children.

Grandfather, Stasys Pūtvis (the former Minister for Agriculture), had been arrested on July 11, 1940, at night. He died in Goriai prison on April 1942. His brother Vytautas had been executed in camp, his mother died in prison, wife and two minor children died in exile.

My grandfather, Antanas Daniliauskas, the book smuggler and an educator of Pranas, returned from the first exile (had been a member of “Sietynas” association) in 1918, worked in the education system. He was arrested on June 14, 1941, died on December 31, 1941 in Reshety camp. Wife, Leoakdija, died in Trofimovsk in the winter of 1943. This is described in the book “Lithuanians by the Laptev Sea” Llith. “Lietuviai prie Laptevų jūros”) by Dalia Grinkevičiūtė. Father told very little that story for his three daughters, Darija, Giedrė and I, who were born in Siberia; it was too painful.

I can testify that lack of residence in Lithuania, where

Mama su Tėčiu susipažino Kisiuro mokykloje-internate. Mes trys dukterys – Darija, Giedrė ir aš – gimėme Sibire. Mūsų šeima į Lietuvą grįžo 1956 m. Tėtis, Jakutske baigęs Pedagoginį institutą, gavo istorijos mokyojo darbą Gelažių (Panevėžio r.) vidurinėje mokykloje, mama ten pat dirbo raštvede. Tėtis nuo 1965 m. istorijos mokslo kandidatas – etnologas. Šeima persikėlė gyventi į Vilnių. Mama nuo 1967 m. buvo Tautodailininkų sajungos narė, atgaininusi popieriaus karpinių meną Lietuvoje. Jos karpiniai pelnė tarptautinį pripažinimą. Tėtis mirė 1983 m. Mama džiaugėsi sulaukus trijų anūkų ir penkių proanūkų. Ji mirė 2009 m.

Neturėjimas vietas Lietuvoje, kur būčiau gimusi, yra keistas ir labai nejaukus jausmas. Žinau, kad tokį žmonių yra daug. Sunku buvo ir likusiems Lietuvoje. Daug kas slapstėsi, keliavo iš vietas į vietas, kad „neišvežtų toliau“, bijojo atvirai kalbėti. Galiu paliudyti, kad tremtyje Tėvai nepalūžo, grįžti į Lietuvą buvo jų tikslas ir svajonė, kuri ir išsipildė.

I would have been born, is a strange feeling. I know that there are many such people, it was hard for the rest in Lithuania too. They were moved from place to place too, hid themselves not to be sent “somewhere else further”, were afraid to speak openly. I can testify that my parents had a dream and goal, which sustained them, to come back to Lithuania. They studied, worked at several works, raised us.

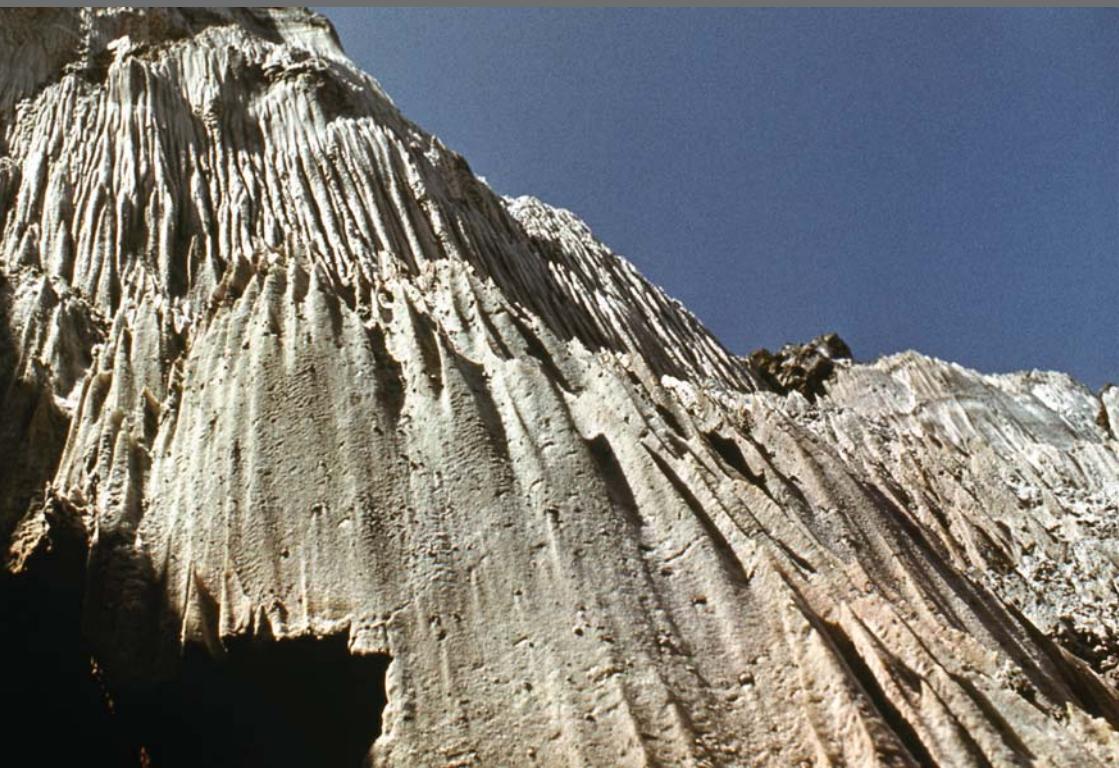
Our family returned to Lithuania in 1956. Father got a job as a history teacher in Gelažiai (Panevėžys distr.) in secondary school, mother worked here as a filling clerk. Father defended his doctorate in history in the Institute of History, we moved our place of residence to Vilnius. Father died in 1983. Mother had been a member of Folk Artists' Association, revived the art of paper cutting in Lithuania. Her paper cuttings achieved international recognition. She was happy to have three grandchildren and five greatgrandchildren. Died in 2009.

Viktorija Daniliauskaitė
Viktorija Daniliauskaitė

Mūsų širdyse ir aikštėse skambėjo Laisvės himnas...

The anthem of freedom was played in our hearts and at squares...

Lietuva gyva!
Lithuania is alive!

ANTANAS SADECKAS

Iškentėjusios
Lietuvos
simbolis

Vertėja *Indrė Cholopovaitė*
Korektoriė *Jolantė Spangevičiūtė*
Maketuotoja *Laura Inė*

2020-09-10. 7,5 sp. l. Tiražas 500 egz. Užsakymas 20-086.
Leidykla „Naujasis lankas“, Draugystės g. 17, 51229 Kaunas.
Spaustuvė „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, 51229 Kaunas.

Antanas Sadeckas gimė 1929 m. dainingoje Dzūkijoje – Pertako kaime, Lazdijų rajone, valstiečių šeimoje, mokėsi Pertako ir Kapčiamiesčio pradinėse mokyklose, Leipalingio gimnazijoje. 1946 metų rugsėjo mėn. Leipalingio valsčiaus partinių darbuotojų iš jos buvo pašalintas, esą „brolis banditas, pats nusiiteikęs antitarybiškai, platino nacionalistinius atsišaukimus tarp moksleivių“. Vėliau Antanas mokslus tęsė Druskininkų gimnazijoje. 1949 m. abitūros egzaminų metu buvo suimtas ir tardomas Druskininkuose ir Varėnoje. Birželio 13-ają, savo varsto dieną buvo paleistas. Mokytojų padedamas per vieną dieną išlaikė egzaminus ir tą metų rudenį įstojo į Kauno Politechnikos institutą. 1954 m. įgijo statybos inžinieriaus specialybę. Kaune gyvena nuo 1949 m. 1953 m. sukūrė šeimą, užaugino du sūnus. Visą darbinį laikotarpį dirbo pagal specialybę, statybos inžineriumi. Bet darbe jam stigo erdvės. Jos ieškojo Sibiro tundros dangaus melyje ir Vidurinės Azijos dykumose, vakaro žaros apšviestuose kalnuose ir požemiuose erdvėse. Todėl daug keliaavo, domėjos sportiniu turizmu, speleologija, fotografija, medžio drožyba ir daugeliu kitų dalykų.

1989 m. išėjo į užtarnautą poilsi. Turistinė patirtis ir tautos Atgimimas paskatino domėtis sovietinio genocido aukų likimais. Nuo 1989 m. kartu su bendraminčiais pradėjo organizuoti ekspedicijas į lietuvių tremties ir žūties vietas Sibire. Tais pačiais metais įkūrė visuomeninę bendriją „Lemtis“. Jos tikslas – išsaugoti ir propaguoti tremties paveldą. Ji veiklą tęsia iki šiol. Buvo ilgametis bendrijos pirmyninkas. 1989–2000 m. ekspedicijas organizavo ir joms vadovavo.

Rengia foto parodas, kurių tematika turizmas, sovietinio genocido aukų atminimas.

2001 m. išleistas fotoalbumas „Negrižusiems“.

2003 m. išleista knyga „Obels žiedų ašaros“.

2004 m. išleistas dokumentinis leidinys „Tėvyne, ilgesy miriau“.

2009 m. už nuopelnus Lietuvos Respublikai apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

2016 m išleido knygą „Mano keliai nekeliai“.

2018 m. už nuopelnus Lietuvai bei Lazdijų kraštui Antanui įteiktas Lazdijų rajono savivaldybės Lietuvos valstybės atkūrimo dienos apdovanojimas ir premija.

2018 m. Antano Sadecko iniciatyva, jo parašytos knygos buvo patalpintos virtualioje elektroninio paveldo sistemos svetainėje ir tapo prieinamos kiekvienam skaitytojui.

ISBN 978-609-474-228-6

9 786094 742286